

MR/2014-2020/23(03)

Minister Rozwoju i Finansów

**Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków
Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy
na lata 2014-2020**

(ZATWIERDZAM)

-/-

Minister Rozwoju i Finansów

Warszawa

Spis treści

Wykaz skrótów	3
Rozdział 1 - Podstawa prawna.....	4
Rozdział 2 – Zakres i cel obowiązywania Wytycznych.....	5
<i>Podrozdział 2.1 – Zakres i cel obowiązywania Wytycznych</i>	<i>5</i>
<i>Podrozdział 2.2 - Słownik pojęć</i>	<i>7</i>
Rozdział 3 – Założenia dotyczące realizacji projektów w zakresie aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji osób na rynku pracy.....	13
<i>Podrozdział 3.1 - Postanowienia ogólne</i>	<i>13</i>
<i>Podrozdział 3.2 Sposób pomiaru kryterium efektywności zatrudnieniowej i efektywności zawodowej w projekcie</i>	<i>15</i>
<i>Podrozdział 3.3 Grupa docelowa wsparcia</i>	<i>26</i>
<i>Podrozdział 3.4 Identyfikacja potrzeb uczestników projektów</i>	<i>28</i>
<i>Podrozdział 3.5 Warunki i procedury udzielania poszczególnych form wsparcia przez podmioty inne niż PUP-y</i>	<i>29</i>
Rozdział 4 – Założenia dotyczące realizacji projektów w zakresie wsparcia przedsiębiorczości	37
<i>Podrozdział 4.1 Grupa docelowa.....</i>	<i>37</i>
<i>Podrozdział 4.2 Warunki i procedury udzielania wsparcia</i>	<i>37</i>
<i>Podrozdział 4.3 Warunki realizacji projektów</i>	<i>39</i>
Rozdział 5 – Założenia dotyczące realizacji projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnością.....	40
<i>Podrozdział 5.1 Grupa docelowa wsparcia</i>	<i>41</i>
<i>Podrozdział 5.2 Warunki i procedury udzielania wsparcia</i>	<i>41</i>

Wykaz skrótów

CEIDG – Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej

CT – Cel Tematyczny

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EURES – Europejskie Służby Zatrudnienia

ISCED – Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia (International Standard Classification of Education)

IZ PO WER – Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

IZ RPO – Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym

KG OHP – Komenda Główna Ochotniczych Hufców Pracy

KRS – Krajowy Rejestr Sądowy

KRUS – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

MR – Ministerstwo Rozwoju

MRPiPS – Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

PI – Priorytet Inwestycyjny

PO KL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki

PO WER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

RPO – Regionalny Program Operacyjny

SZOOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Rozdział 1 - Podstawa prawna

- 1) Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020, zwane dalej „Wytycznymi”, zostały opracowane na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2017 r. poz. 1460, z późn. zm.), zwanej dalej „Ustawą wdrożeniową”.
- 2) Postanowienia Wytycznych wynikają w szczególności z:
 - a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320, z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem ogólnym”;
 - b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 470, z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem EFS”;
 - c) ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy”;
 - d) ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2016 r. poz. 157, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3”;
 - e) Ustawy wdrożeniowej;
 - f) dokumentu Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020. Umowa Partnerstwa;

- g) Komunikatu Komisji Europejskiej Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
- h) uchwały nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. poz. 260).

Rozdział 2 – Zakres i cel obowiązywania Wytucznych

Podrozdział 2.1 – Zakres i cel obowiązywania Wytucznych

- 1) Wytuczne określają ujednoczone warunki i procedury dotyczące realizacji projektów w obszarze rynku pracy w ramach PO WER i RPO współfinansowanych ze środków EFS i środków Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych, o której mowa w art. 16 rozporządzenia EFS, zwanej dalej „Inicjatywą”, w latach 2014-2020.
- 2) Wytuczne służą zapewnieniu koordynacji działań podejmowanych w ramach CT 8 *Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników*, o którym mowa w art. 3 rozporządzenia EFS, ze środków EFS i środków Inicjatywy.
- 3) Wytuczne mają także zapewnić zgodność działań podejmowanych w CT 8 z udziałem środków EFS z polityką krajową w obszarze rynku pracy wyrażoną w dokumentach strategicznych i programowych, w tym w szczególności z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, a także uwzględniać doświadczenia z realizacji wsparcia z PO KL, tak by zapewnić wysoki poziom efektywności realizowanych przedsięwzięć.
- 4) Wytuczne mają zapewnić także spójność między interwencją EFS na poziomie krajowym i regionalnym oraz komplementarność interwencji EFS i EFRR.
- 5) Wytuczne są skierowane do IZ PO WER oraz IZ RPO na lata 2014 – 2020.
- 6) Wytuczne nie mają zastosowania do projektów realizowanych w ramach Osi IV PO WER *Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa*.
- 7) Wytuczne stosuje się do projektów realizowanych w ramach następujących PI CT 8, o których mowa w rozporządzeniu EFS:
 - a) *8.i dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników* – realizowany w ramach RPO;
 - b) *8.ii trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk*

marginalizowanych, także poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży – realizowany w ramach PO WER;

- c) *8.iii praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw – realizowany w ramach RPO;*
 - d) *8.iv równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę - realizowany w ramach RPO.*
- 8) Przedsięwzięcia w ramach Inicjatywy są realizowane w województwach kwalifikujących się na podstawie kryteriów wskazanych w Inicjatywie wyłącznie w ramach PO WER.
- 9) Wytyczne odnoszą się wyłącznie do obszarów zidentyfikowanych jako wspólne dla wszystkich RPO oraz PO WER.
- 10) W przypadku, gdy RPO zawiera w poszczególnych obszarach rozstrzygnięcia inne niż zawarte w Wytycznych, przy realizacji wsparcia pierwszeństwo mają przyjęte decyzją Komisji Europejskiej postanowienia RPO, przy czym rozstrzygnięcia te muszą jednoznacznie wynikać z postanowień RPO.
- 11) Ilekroć w Wytycznych jest mowa o podejmowaniu decyzji przez IZ RPO czy IZ PO WER, zapewnianiu, gwarantowaniu, umożliwianiu, preferowaniu czy profilowaniu interwencji, należy przez to rozumieć wykorzystanie przez IZ RPO i IZ PO WER w szczególności następujących mechanizmów:
- a) wprowadzanie w ramach SZOOP warunków realizacji wsparcia, w szczególności wynikających z Wytycznych;
 - b) wyodrębnianie w ramach SZOOP działań, poddziałań, typów operacji, grup docelowych;
 - c) rekomendowania Komitetowi Monitorującemu kryteriów wyboru projektów, w tym:
 - i. stosowanie konkursów dedykowanych, w szczególności określonemu rodzajowi wsparcia, określonej grupie docelowej lub określonemu terytorium (np. obszarom wiejskim);
 - ii. wyodrębnianie w ramach konkursów określonej alokacji na realizację projektów dedykowanych, w szczególności określonemu rodzajowi wsparcia i określonym usługom, określonej grupie docelowej lub określonemu terytorium (np. obszarom wiejskim);
 - d) wprowadzenie do decyzji lub umowy o dofinansowanie projektu postanowień określających obowiązki beneficjenta.

IZ RPO i IZ PO WER decydują o tym, jaki mechanizm wykorzystać, chyba że Wytyczne wskazują wprost jakiego rodzaju mechanizm ma być wykorzystany przez IZ RPO czy IZ PO WER w konkretnej sytuacji.

- 12) Wszystkie projekty współfinansowane z EFS i ze środków Inicjatywy, realizowane w obszarze rynku pracy, muszą być zgodne z politykami horyzontalnymi: zasadą równości szans płci oraz równości szans i niedyskryminacji. Warunki i procedury wdrażania, a także przykłady zastosowania w ramach różnych form wsparcia ww. polityk horyzontalnych znajdują się w Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020.
- 13) Projekty aktywizacji zawodowej z wykorzystaniem programów mobilności ponadnarodowej nie mogą być realizowane w ramach RPO oraz w Osi I PO WER¹.

Podrozdział 2.2 - Słownik pojęć

Określenia użyte w Wytycznych oznaczają:

- 1) **asystent osoby z niepełnosprawnościami** – osobę wspierającą osoby z niepełnosprawnościami, która ma ukończone kształcenie w zawodzie asystenta osoby z niepełnosprawnościami zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 184, z późn. zm.);
- 2) **beneficjent** – podmiot, o którym mowa w art. 2 pkt 10 oraz w art. 63 rozporządzenia ogólnego;
- 3) **gospodarstwo domowe** – jednostkę (ekonomiczną, społeczną), spełniającą łącznie poniższe warunki:
 - a) posiadającą wspólne zobowiązania;
 - b) dzielącą wydatki domowe lub codzienne potrzeby;
 - c) wspólnie zamieszkującą.

Gospodarstwo domowe to zarówno osoba zamieszkująca samotnie, jak również grupa ludzi (niekoniecznie spokrewniona) mieszkająca pod tym samym adresem wspólnie prowadząca dom, np. mająca przynajmniej jeden wspólny posiłek dziennie lub wspólny pokój dzienny. Gospodarstwem domowym nie jest gospodarstwo zbiorowe lub gospodarstwo instytucjonalne (jako przeciwieństwo prywatnego), a więc

¹ Z wyłączeniem wsparcia w zakresie mobilności ponadnarodowej realizowanego w ramach sieci EURES w PO WER i RPO.

szpital, dom opieki dla osób starszych, więzienie, koszary wojskowe, instytucja religijna, szkoła z internatem, pensjonat, hotel robotniczy, itp.;

- 4) **imigranci** - osoby nieposiadające polskiego obywatelstwa, przybyłe lub zamierzające przybyć do Polski w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy i zamierzający wykonywać lub wykonujący pracę na terytorium Polski.
- 5) **Instytucja Zarządzająca (IZ)** – instytucję, o której mowa w art. 125 rozporządzenia ogólnego;
- 6) **inteligentne specjalizacje** - obszary, w których regiony będą specjalizować się w gospodarce i współpracującej z nią nauce, stanowiące element strategii rozwoju województwa, o których mowa w pkt 4.3 ppkt 2 załącznika nr 1 do rozporządzenia ogólnego;
- 7) **miasta średnie** - miasta powyżej 20 tys. mieszkańców, z wyłączeniem miast wojewódzkich lub mniejsze, z liczbą ludności 15-20 tys. mieszkańców będące stolicami powiatów. Lista miast średnich wskazana jest w załącznikach nr 1 i 2 do dokumentu „Delimitacja miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze” opracowanego na potrzeby Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju;
- 8) **osoby bezrobotne** – osoby pozostające bez pracy, gotowe do podjęcia pracy i aktywnie poszukujące zatrudnienia. Niezależnie od spełnienia powyższych przesłanek, zarejestrowani bezrobotni są zaliczani do osób bezrobotnych. Osobami bezrobotnymi są zarówno osoby bezrobotne w rozumieniu Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, jak i osoby zarejestrowane jako bezrobotne. Definicja nie uwzględnia studentów studiów stacjonarnych, nawet jeśli spełniają powyższe kryteria. Osoby kwalifikujące się do urlopu macierzyńskiego lub rodzicielskiego, które są bezrobotne w rozumieniu niniejszej definicji (nie pobierają świadczeń z tytułu urlopu), są również osobami bezrobotnymi²;
- 9) **osoby bierne zawodowo** – osoby, które w danej chwili nie tworzą zasobów siły roboczej (tzn. nie pracują i nie są bezrobotne). Osoby będące na urlopie wychowawczym (rozumianym jako nieobecność w pracy, spowodowana opieką nad dzieckiem w okresie, który nie mieści się w ramach urlopu macierzyńskiego lub urlopu rodzicielskiego), są uznawane za bierne zawodowo, chyba że są zarejestrowane już jako bezrobotne (wówczas status bezrobotnego ma pierwszeństwo)³;

² Taka sytuacja ma miejsce w momencie gdy np. osoba bezrobotna urodziła dziecko, niemniej w związku z tym, iż jest niezatrudniona nie pobiera od pracodawcy świadczeń z tytułu urlopu macierzyńskiego lub rodzicielskiego. W związku z tym, należy ją traktować jako osobę bezrobotną.

³ Taka sytuacja ma miejsce w momencie gdy np. osoba bierna zawodowo urodziła dziecko, niemniej w związku z tym, iż jest niezatrudniona nie pobiera od pracodawcy świadczeń z tytułu urlopu macierzyńskiego lub rodzicielskiego. W związku z tym,

10) **osoby długotrwale bezrobotne** – definicja pojęcia „długotrwale bezrobotny” różni się w zależności od wieku:

- młodzież (<25 lat) – osoby bezrobotne nieprzerwanie przez okres ponad 6 miesięcy (>6 miesięcy),
- dorośli (25 lat lub więcej) – osoby bezrobotne nieprzerwanie przez okres ponad 12 miesięcy (>12 miesięcy).

Wiek uczestników projektu jest określany na podstawie daty urodzenia i ustalany w dniu rozpoczęcia udziału w projekcie;

11) **osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny** – osoby podlegające ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2016 r. poz. 277, z późn. zm.) (KRUS), zamierzający podjąć zatrudnienie lub inną działalność pozarolniczą, objętą obowiązkiem ubezpieczenia społecznego na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1778) (ZUS);

12) **osoby o niskich kwalifikacjach** – osoby posiadające wykształcenie na poziomie do ISCED 3 włącznie⁴. Definicja poziomów wykształcenia (ISCED) została zawarta w Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020 w części dotyczącej wskaźników wspólnych EFS monitorowanych we wszystkich PI. Poziom uzyskanego wykształcenia jest określany w dniu rozpoczęcia uczestnictwa w projekcie. Osoby przystępujące do projektu należy wykazać jeden raz, uwzględniając najwyższy ukończony poziom ISCED;

13) **osoby pracujące** - osoby w wieku 15 lat i więcej, które wykonują pracę, za którą otrzymują wynagrodzenie, z której czerpią zyski lub korzyści rodzinne lub osoby posiadające zatrudnienie lub prowadzące działalność na własny rachunek, które chwilowo nie pracowały ze względu na np. chorobę, urlop, spór pracowniczy czy kształcenie się lub szkolenie⁵;

należy ją traktować jako osobę bierną zawodowo chyba, że jest zarejestrowana jako bezrobotna, wówczas zgodnie z definicją należy wykazać ją jako osobę bezrobotną.

⁴ Osobom, które ukończyły osiem klas szkoły podstawowej na potrzeby monitorowania projektów współfinansowanych z EFS w perspektywie 2014-2020 należy przypisywać poziom wykształcenia 2 według klasyfikacji ISCED.

⁵ Osoby prowadzące działalność na własny rachunek – osoby prowadzące działalność gospodarczą, gospodarstwo rolne lub praktykę zawodową - są również uznawane za pracujących, o ile spełniony jest jeden z poniższych warunków:

- 1) osoba pracuje w swojej działalności, praktyce zawodowej lub gospodarstwie rolnym w celu uzyskania dochodu, nawet jeżeli przedsiębiorstwo nie osiąga zysków;
- 2) osoba poświęca czas na prowadzenie działalności gospodarczej, praktyki zawodowej czy gospodarstwa rolnego, nawet jeżeli nie zrealizowano żadnej sprzedaży lub usług i nic nie wyprodukowano (np: rolnik wykonujący prace w celu utrzymania swojego gospodarstwa; architekt spędzający czas w oczekiwaniu na klientów w swoim biurze; rybak naprawiający łódkę czy siatki rybackie, aby móc dalej pracować; osoby uczestniczące w konwencjach lub seminariach);
- 3) osoba jest w trakcie zakładania działalności gospodarczej, gospodarstwa rolnego lub praktyki zawodowej; zalicza się do tego zakup lub instalację sprzętu, zamawianie towarów w ramach przygotowań do uruchomienia działalności.

14) **osoba uboga pracująca** – osobę, której zarobki nie przekraczają płacy minimalnej (ustalanej na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę) lub osobę zamieszkujejącą w gospodarstwie domowym, w którym dochody (z wyłączeniem transferów socjalnych⁶), przypadające na jedną osobę, nie przekraczają kryteriów dochodowych ustalonych w oparciu o próg interwencji socjalnej w miesiącu poprzedzającym przystąpienie do projektu;

15) **osoby z kategorii NEET** – osoby młode w wieku 15-29 lat, które spełniają łącznie trzy następujące warunki:

- nie pracują (tj. są osobami bezrobotnymi lub osobami biernymi zawodowo),
- nie kształcą się (tj. nie uczestniczą w kształceniu formalnym w trybie stacjonarnym⁷ albo zaniedbują obowiązek szkolny lub nauki⁸),

Bezpłatnie pomagający członek rodziny uznawany jest za osobę pracującą, jeżeli wykonywaną przez siebie pracę wnosi bezpośredni wkład w działalność gospodarczą, gospodarstwo rolne lub praktykę zawodową będącą w posiadaniu lub prowadzoną przez spokrewnionego członka tego samego gospodarstwa domowego.

Sformułowania zapisane powyżej kursywą są identyczne z definicją badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL).

Bezpłatnie pomagający osobie prowadzącej działalność członek rodziny uznawany jest za „osobę prowadzącą działalność na własny rachunek”.

Żołnierze poborowi, którzy wykonują określoną pracę, za którą otrzymują wynagrodzenie lub innego rodzaju zysk nie są uznawani za „osoby pracujące”.

Osoby przebywające na urlopie macierzyńskim/ rodzicielskim (rozumianym jako świadczenie pracownicze, który zapewnia płatny lub bezpłatny czas wolny od pracy do momentu porodu i obejmuje późniejszą krótkoterminową opiekę nad dzieckiem) są uznawane za „osoby pracujące”.

Osoby przebywające na urlopie wychowawczym należy uznawać za bierne zawodowo zgodnie z definicją osoby biernej zawodowo.

„Zatrudnienie subsydiowane” jest uznawane za „zatrudnienie”. Należy je rozumieć jako zachętę do zatrudnienia zgodnie z definicjami Polityki Rynku Pracy (LMP): *Zachęty do zatrudnienia obejmują środki, które ułatwiają rekrutację osób bezrobotnych i innych grup docelowych lub pomagają zapewnić ciągłość zatrudnienia osób narażonych na przymusowe zwolnienie z pracy.*

Zachęty do zatrudnienia odnoszą się do subsydiowania miejsc pracy na otwartym rynku prac, które mogą istnieć lub zostać stworzone bez dotacji publicznych i które, jak należy mieć nadzieję, utrzymają się po okresie subsydiowania. Miejsca pracy, które mogą być subsydiowane, dotyczą zwykle sektora prywatnego, ale do uzyskania wsparcia kwalifikują się również miejsca pracy z sektora publicznego i instytucji niekomercyjnych, przy czym rozróżnienie nie jest wymagane. Środki publiczne w postaci zachęt w zakresie zatrudnienia mają swój udział w kosztach zatrudnienia, przy czym większość tych kosztów nadal ponosi pracodawca. Nie wyklucza to jednak przypadków, kiedy wszystkie koszty pracy pokrywane są przez określony czas ze środków publicznych.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003H0361:EN:HTML>

Informacje dodatkowe:

[Czerpanie korzyści rodzinnych z pracy odnosi się do sytuacji, w której członek rodziny pomaga w prowadzeniu np. rodzinnej działalności gospodarczej czy rodzinnego gospodarstwa rolnego. W tym przypadku należy to rozumieć jako pracę związaną z udziałem w rozwoju rodzinnego kapitału.](#)

⁶ Transfery socjalne - bieżące przelewy otrzymywane przez gospodarstwa domowe podczas okresu odniesienia dochodu, przeznaczone do zmniejszenia ciężarów finansowych związanych z wieloma nieprzewidywalnymi sytuacjami lub potrzebami, dokonywane w ramach wspólnie organizowanych systemów lub poza tymi systemami przez organy rządowe lub instytucje typu non-profit świadczące usługi na rzecz gospodarstw domowych (NPISH). W ramach świadczeń społecznych można wyodrębnić następujące grupy: świadczenia dotyczące rodziny, dodatki mieszkaniowe, świadczenia dla bezrobotnych, świadczenia związane z wiekiem, renty rodzinne, świadczenia chorobowe, świadczenia dla osób z niepełnosprawnościami, stypendia, świadczenia dotyczące wykluczenia społecznego.

⁷ Kształcenie formalne w trybie stacjonarnym jest rozumiane jako kształcenie w systemie szkolnym na poziomie szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły ponadgimnazjalnej, jak również kształcenie na poziomie wyższym w formie studiów wyższych lub doktoranckich realizowanych w trybie dziennym.

⁸ Definicja zaniedbywania obowiązku nauki lub obowiązku szkolnego jest określona dla poszczególnych działań w SZOOP PO WER.

- nie szkolą się (tj. nie uczestniczą w pozaszkolnych zajęciach mających na celu uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych lub ogólnych, potrzebnych do wykonywania pracy. W procesie oceny, czy dana osoba się nie szkoli, a co za tym idzie kwalifikuje się do kategorii NEET, należy zweryfikować czy brała ona udział w tego typu formie aktywizacji, finansowanej ze środków publicznych, w okresie ostatnich 4 tygodni⁹);
- 16) **osoby z niepełnosprawnościami** – osoby z niepełnosprawnościami w rozumieniu Wytocznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020;
- 17) **projekt** – projekt, o którym mowa w art. 2 pkt 18 Ustawy wdrożeniowej;
- 18) **reemigranci** - obywateli polskich, którzy przebywali za granicą Polski przez nieprzerwany okres co najmniej 6 miesięcy, którzy zamierzają powrócić do Polski lub którzy przebywają na terenie Polski nie dłużej niż 6 miesięcy przed przystąpieniem do projektu i deklarują chęć podjęcia zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej na terytorium Polski. Do tej grupy zaliczani są również repatrianci;
- 19) **repatriant** – osobę, o której mowa w ustawie z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz. U. z 2014 r. poz. 1392, z późn. zm.);
- 20) **staż** – nabywanie umiejętności praktycznych istotnych dla wykonywania pracy o określonej specyfice bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą, mające za zadanie przygotować osobę wchodzącą, powracającą na rynek pracy, planującą zmianę miejsca zatrudnienia lub podnoszącą swoje kwalifikacje do podjęcia, zmiany lub poprawy warunków zatrudnienia;
- 21) **szkolenie otwarte** – szkolenie o ustalonej z góry dacie, miejscu, programie lub ramach merytorycznych, grupie docelowej, celach szkoleniowych i cenie. Jest to szkolenie, na które jest prowadzony otwarty nabór uczestników i jest organizowane niezależnie i bez bezpośredniego związku ze wsparciem przewidzianym w konkretnym projekcie;

⁹ Oceny kwalifikowalności danego uczestnika projektu, w tym również kryterium posiadania statusu osoby z kategorii NEET należy dokonać już na etapie rekrutacji do projektu, gdyż konieczne jest spełnienie przez potencjalnego uczestnika wszystkich kryteriów kwalifikowalności uprawniających go do udziału w projekcie. Należy jednak pamiętać, że zgodnie z Wytocznymi w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020 co do zasady, kwalifikowalność uczestnika projektu jest potwierdzana bezpośrednio przed udzieleniem mu pierwszej formy wsparcia w ramach projektu, zatem w przypadku statusu NEET należy ponownie zweryfikować spełnienie kryterium osoby należącej do kategorii NEET przed udzieleniem pierwszej formy wsparcia, gdyż jest to niezbędny warunek umożliwiający rozpoczęcie udziału w projekcie.

- 22) **szkolenie zamknięte** – szkolenie organizowane na potrzeby konkretnego projektu, którego zakres, tematyka i grupa docelowa wynikają z działań projektowych;
- 23) **uczestnik projektu** – uczestnika projektu w rozumieniu Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020;
- 24) **umowa krótkoterminowa** – umowę wskazującą na zawarcie stosunku pracy lub innej formy zatrudnienia, zawarta na czas określony, który upływa w okresie realizacji projektu lub trwa nie dłużej niż 6 miesięcy;
- 25) **umowa o dofinansowanie projektu** – decyzję o dofinansowaniu projektu, o której mowa w art. 2 pkt 2 Ustawy wdrożeniowej, lub umowę, o której mowa w art. 2 pkt 26 lit. a Ustawy wdrożeniowej, lub porozumienie, o którym mowa w art. 2 pkt 26 lit. b Ustawy wdrożeniowej;
- 26) **zatrudnienie subsydiowane** – formę pomocy finansowej dla pracodawcy stanowiącą zachętę do zatrudnienia, zakładającą redukcję kosztów ponoszonych przez niego na zatrudnienie pracowników zgodnie z art. 32 i 33 rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz. Urz. UE L 187 z 26.06.2014, str. 1, z późn. zm.) oraz zgodnie z rozporządzeniem Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy *de minimis* (Dz. Urz. UE L 352 z 24.12.2013, str. 1);
- 27) **zatrudnienie wspomagane** – formę zintegrowanego, zindywidualizowanego wsparcia osób z niepełnosprawnościami, mającą na celu uzyskanie oraz utrzymanie zatrudnienia poprzez wsparcie trenera pracy, obejmującą działania motywacyjne, pomoc w określeniu rozwoju zawodowego, umiejętności miękkie, pośrednictwo pracy, oraz wsparcie w miejscu pracy i poza pracą.

Rozdział 3 – Założenia dotyczące realizacji projektów w zakresie aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji osób na rynku pracy

Podrozdział 3.1 - Postanowienia ogólne

- 1) IZ PO WER i IZ RPO mogą określać bardziej szczegółowe warunki realizacji wsparcia w obszarze rynku pracy, które mają zastosowanie do projektów realizowanych na terenie całego kraju czy danego regionu, z uwzględnieniem niniejszych regulacji.
- 2) IZ PO WER i IZ RPO zobowiązują się stosować mechanizmy zapewniające, iż projekty realizowane w zakresie aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji osób na rynku pracy uwzględniają:
 - a) specyfikę wewnątrzregionalną, w tym regionalne inteligentne specjalizacje, branże zidentyfikowane jako kluczowe dla rozwoju regionu czy danego obszaru, na którym jest realizowany projekt lub zawody nadwyżkowe i deficytowe w regionie lub na obszarze, na którym jest realizowany projekt, w tym przy użyciu np. lokalnych, regionalnych i krajowych badań rynku pracy;
 - b) wyłącznie grupy docelowe zdefiniowane w PO WER lub RPO;
 - c) kryteria wyboru projektów w zakresie aktywizacji zawodowej zapewniające, że projekt zakłada realizację minimalnego poziomu efektywności zatrudnieniowej planowanego do spełnienia w projekcie, tj. odsetka osób podejmujących pracę po zakończeniu udziału w projekcie. Kryterium efektywności zatrudnieniowej stosowane jest również w projektach z PI 8iv, w których zaplanowano wsparcie z zakresu aktywizacji zawodowej. Kryterium nie jest stosowane do projektów z PI 8iii oraz projektów z PI 8iv, w których nie uwzględniono wsparcia aktywizacyjnego;
 - d) kryteria wyboru projektów w zakresie poprawy sytuacji osób na rynku pracy zapewniające, że projekt zakłada realizację minimalnego poziomu efektywności zawodowej planowanego do spełnienia w projekcie, tj. odsetka osób, których sytuacja na rynku pracy ulegnie poprawie po zakończeniu udziału w projekcie. Kryterium nie jest stosowane do projektów z PI 8iii oraz 8iv.
- 3) IZ PO WER i IZ RPO mogą ponadto stosować w projektach z zakresu aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji osób na rynku pracy mechanizmy zapewniające

uwzględnienie kryteriów wyboru projektów określających minimalny poziom sukcesu edukacyjnego planowanego do spełnienia w projekcie, tj. odsetek osób, które podjęły kształcenie lub szkolenie do 4 tygodni po zakończeniu udziału w projekcie. Sposób weryfikacji i definicja tego kryterium określana jest przez daną IZ, która może wydłużyć okres jego monitorowania do 3 miesięcy.

- 4) IZ PO WER i IZ RPO zapewnią preferencje dotyczące wsparcia miast średnich poprzez stosowanie rozwiązań mających na celu koncentrację wsparcia na osobach zamieszkujących na obszarach takich miast lub premiujących przedsięwzięcia skierowane do osób zamieszkałych na obszarach tych miast. IZ PO WER i IZ RPO mogą stosować również kryteria wyboru projektów określające wymagany odsetek uczestników zamieszkujących miasta średnie.
- 5) W projektach realizowanych w PI 8i i 8ii, IZ PO WER i IZ RPO zobowiązują się do stosowania kryteriów wyboru projektów, które zapewnią możliwość skorzystania ze wsparcia byłym uczestnikom projektów z zakresu włączenia społecznego realizowanych w ramach CT 9 w RPO.
- 6) PUP-y realizują projekty w zakresie aktywizacji zawodowej przewidujące działania skierowane wyłącznie dla bezrobotnych w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w sposób i na zasadach określonych w tej ustawie, a także na warunkach określonych w Wytocznych w zakresie realizacji projektów finansowanych ze środków Funduszu Pracy w ramach programów operacyjnych współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020.
- 7) Podstawą do określenia minimalnego poziomu kryterium efektywności zatrudnieniowej przez MR są najbardziej aktualne badania ewaluacyjne dotyczące wsparcia EFS przeprowadzone w ramach PO KL w latach 2007-2013 przez IZ PO KL oraz w ramach PO WER i RPO, przeprowadzane przez IZ PO WER lub IZ RPO w latach 2014-2020 lub dane administracyjne ZUS.
- 8) W celu określenia minimalnego poziomu kryterium efektywności zatrudnieniowej bierze się pod uwagę takie zmienne jak: rodzaj grupy docelowej oraz zróżnicowanie terytorialne w poziomie bezrobocia.
- 9) Minimalne poziomy kryterium efektywności zatrudnieniowej są ustalane przez MR i podawane do publicznej wiadomości na stronie internetowej administrowanej przez MR: <http://www.mr.gov.pl> oraz na portalu: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl> w dziale

Zapoznaj się z prawem i dokumentami, nie później niż do końca października roku poprzedzającego rok jego obowiązywania.

- 10) IZ RPO może wskazać dodatkowe zmienne o charakterze bardziej szczegółowym i podać minimalny poziom kryterium efektywności zatrudnieniowej, z zachowaniem wartości ogólnych podanych przez MR do publicznej wiadomości.
- 11) IZ PO WER i IZ RPO mogą w dokumentacji naboru projektu pozakonkursowego lub regulaminie konkursu zróżnicować wysokość progów efektywności zatrudnieniowej dla poszczególnych grup docelowych, obniżając je o 10 punktów procentowych w przypadku powiatów, w których stopa bezrobocia rejestrowanego przekracza średnią wojewódzką, przy jednoczesnym podniesieniu minimalnych poziomów efektywności zatrudnieniowej dla poszczególnych grup docelowych o 10 punktów procentowych w przypadku powiatów, w których stopa bezrobocia rejestrowanego jest niższa niż średnia wojewódzka. IZ mogą wskazać w dokumentacji naboru projektu pozakonkursowego lub regulaminie konkursu inne cechy różnicujące poziom efektywności zatrudnieniowej oraz na ich podstawie odpowiednio zróżnicować wysokość progów efektywności zatrudnieniowej dla poszczególnych grup docelowych z zachowaniem powyższych warunków.

Podrozdział 3.2 Sposób pomiaru kryterium efektywności zatrudnieniowej i efektywności zawodowej w projekcie

- 1) IZ RPO weryfikuje spełnienie kryterium efektywności zatrudnieniowej zgodnie z metodyką opisaną w pkt 2 albo 3 niniejszego podrozdziału. Decydując się na określony sposób weryfikacji kryterium efektywności zatrudnieniowej, IZ RPO zapewnia, że jest on stosowany w każdym projekcie realizowanym w ramach danego RPO na tych samych zasadach (dotyczy projektów, w których obligatoryjne jest zastosowanie kryterium efektywności zatrudnieniowej). Nie jest możliwe stosowanie zarówno metodyki określonej w pkt 2, jak i 3 w zakresie efektywności zatrudnieniowej w ramach jednego RPO. Metodyka pomiaru efektywności zatrudnieniowej określona w pkt 3 jest obligatoryjna dla IZ PO WER.
- 2) IZ RPO, decydując się na sposób opisany w pkt 2 w zakresie weryfikacji kryterium efektywności zatrudnieniowej, zapewniają, iż instytucja będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu dokonuje pomiaru kryterium efektywności zatrudnieniowej oraz zobowiązuje w niej beneficjentów do przedstawienia informacji niezbędnych do weryfikacji tego kryterium zgodnie z poniższymi warunkami:

- a) efektywność zatrudnieniowa jest mierzona wyłącznie wśród tych uczestników projektu, którzy w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie byli osobami bezrobotnymi lub osobami biernymi zawodowo, z wyłączeniem osób, które w ramach projektu lub w okresie 3 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie podjęły naukę w formach szkolnych lub otrzymały zwrotne lub bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej z EFS (zarówno w danym projekcie realizowanym przez beneficjenta, jak i w innych projektach EFS);
- b) efektywność zatrudnieniowa jest mierzona wśród uczestników projektu, którzy:
- i. zakończyli udział w projekcie; zakończenie udziału w projekcie to zakończenie uczestnictwa we wszystkich formach wsparcia przewidzianych dla danego uczestnika w ramach projektu EFS lub
 - ii. przerwali udział w projekcie wcześniej, niż uprzednio było to planowane z powodu podjęcia pracy spełniającej warunki opisane w lit. h – j lub
 - iii. podjęli pracę, jednak jednocześnie kontynuowali udział w projekcie¹⁰;
- c) zatrudnienie to podjęcie pracy w oparciu o:
- i. stosunek pracy (regulowany w szczególności ustawą z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy - Dz. U. z 2016 r. poz. 1666, z późn. zm.) lub
 - ii. stosunek cywilnoprawny (regulowany ustawą z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny - Dz. U. z 2017 r. poz. 459, z późn. zm.) lub
 - iii. podjęcie działalności gospodarczej (regulowane w szczególności ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej - Dz. U. z 2017 r. poz. 2168);
- d) efektywność zatrudnieniowa mierzona jest jako iloraz liczby osób, które podjęły zatrudnienie zgodnie z lit. c w stosunku do liczby osób wskazanych w lit. b;
- e) podczas pomiaru spełnienia kryterium efektywności zatrudnieniowej uczestników projektu należy wykazywać w liczniku wskaźnika efektywności zatrudnieniowej w momencie podjęcia pracy, ale nie później niż po upływie trzech miesięcy od zakończenia udziału w projekcie. W mianowniku wskaźnika efektywności

¹⁰ Sytuacja, gdy osoba podejmie pracę, jednak kontynuuje udział w projekcie, dotyczyć może np. zatrudnienia wspomaganego, czy wsparcia w postaci zapewnienia miejsca opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 lub dokończenia udziału w szkoleniu finansowanym w ramach projektu.

zatrudnieniowej należy wykazywać osoby w momencie zakończenia ich udziału w projekcie lub w sytuacji, o której mowa w lit. b ppkt ii oraz lit. b ppkt iii. Działalność gospodarcza powinna zostać rozpoczęta w okresie do trzech miesięcy od zakończenia przez uczestnika udziału w projekcie. Uczestnik projektu jest wykazywany w liczniku wskaźnika efektywności zatrudnieniowej w momencie wykazania rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej;

- f) spełnienie kryterium efektywności zatrudnieniowej jest monitorowane od początku realizacji projektu (narastająco);
- g) przez trzy miesiące należy rozumieć okres co najmniej 90 dni kalendarzowych lub okres 3 miesięcy, za które uczestnik otrzymał pełne wynagrodzenie miesięczne¹¹;
- h) kryterium efektywności zatrudnieniowej w przypadku stosunku pracy należy uznać za spełnione jeżeli uczestnik projektu zostanie zatrudniony na nieprzerwany okres (tj. okres zatrudnienia musi być ciągły, bez przerw – wyjątek stanowią dni świąteczne, które nie są traktowane jako przerwy w zatrudnieniu) co najmniej trzech miesięcy, przynajmniej na ½ etatu. Istotna jest data rozpoczęcia pracy wskazana w dokumencie stanowiącym podstawę nawiązania stosunku pracy. Tym samym, co do zasady powinna to być jedna umowa (lub inny dokument będący podstawą nawiązania stosunku pracy) zawarta w związku z nawiązaniem stosunku pracy na minimum trzy miesiące i przynajmniej na ½ etatu. Niemniej, dopuszcza się również sytuacje, w których uczestnik udokumentuje fakt podjęcia pracy na podstawie kilku umów (lub innych dokumentów stanowiących podstawę do nawiązania stosunku pracy), pod warunkiem potwierdzenia zatrudnienia na łączny, ciągły okres trzech miesięcy¹² i zachowania minimalnego wymiaru etatu w wysokości ½ dla każdej umowy;
- i) w przypadku, gdy uczestnik projektu rozpoczął realizację zadań na podstawie umowy cywilnoprawnej, warunkiem uwzględnienia takiej osoby w liczbie uczestników projektu, którzy podjęli pracę jest spełnienie dwóch przesłanek¹³:

¹¹ Za wyjątkiem sytuacji gdy pomiar jest dokonywany w okresie luty-kwiecień w roku nieprzestępnym. Wówczas za 3 miesiące kalendarzowe należy rozumieć okres co najmniej 89 dni kalendarzowych.

¹² Okres umowy musi być ciągły, bez przerw – wyjątek stanowią dni świąteczne, które nie są traktowane jako przerwy.

¹³ Jeśli postanowienia umowy cywilnoprawnej nie zawierają wszystkich elementów niezbędnych do weryfikacji spełnienia kryterium efektywności zatrudnieniowej, możliwe jest uzupełnienie tych informacji poprzez zaświadczenie wydawane przez pracodawcę.

- i. umowa cywilnoprawna jest zawarta na minimum trzy miesiące, a w przypadku kilku umów cywilnoprawnych łączny okres ich trwania wynosi nieprzerwanie¹⁴ minimum trzy miesiące oraz
- ii. wartość umowy lub łączna wartość umów jest równa lub wyższa od trzykrotności minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalanego na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę¹⁵, natomiast stawka za godzinę pracy nie może być niższa od minimalnej stawki godzinowej ustalonej na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

W przypadku umowy/umów o dzieło, w której/których nie określono czasu trwania, wartość umowy/umów musi być równa lub wyższa od trzykrotności minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalanego na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę;

- j) warunkiem uwzględnienia w liczbie osób pracujących uczestnika projektu, który rozpoczął prowadzenie działalności gospodarczej, jest dostarczenie dokumentu potwierdzającego fakt rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej w okresie do trzech miesięcy od zakończenia udziału w projekcie (np. dowód opłacenia należnych składek na ubezpieczenia społeczne lub zaświadczenie wydane przez upoważniony organ – np. ZUS, Urząd Skarbowy, urząd miasta lub gminy). Dokumentem potwierdzającym fakt rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej może być również wyciąg z wpisu do CEIDG wydrukowany przez beneficjenta lub uczestnika projektu i dostarczony do beneficjenta, w którym określona została data rozpoczęcia działalności gospodarczej;
- k) w przypadku zaistnienia sytuacji opisanej w lit. b ppkt iii kryterium efektywności zatrudnieniowej należy uznać za spełnione, jeśli uczestnik projektu będzie pracował w momencie zakończenia udziału w projekcie oraz pod warunkiem spełnienia pozostałych warunków określonych w niniejszym podrozdziale;

¹⁴ Okres umowy musi być ciągły, bez przerw – wyjątek stanowią dni świąteczne, które nie są traktowane jako przerwy.

¹⁵ Miesięczne wynagrodzenie w ramach umowy cywilnoprawnej musi odpowiadać co najmniej minimalnemu wynagrodzeniu za pracę ustalanemu na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, z zastrzeżeniem, że stawka za godzinę pracy nie może być niższa od minimalnej stawki godzinowej ustalonej na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Zatem, w przypadku, gdy umowa cywilnoprawna zostanie zawarta na okres powyżej trzech miesięcy, kwota wynagrodzenia musi być proporcjonalna do okresu zawartej umowy (np. wartość umowy zawartej na cztery miesiące musi być równa lub wyższa od czterokrotności minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalanego na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę).

- l) IZ RPO zapewnia, że uczestnicy projektów przedstawią informację o otrzymaniu zwrotnych lub bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej w innych projektach współfinansowanych z EFS;
- m) zatrudnienie subsydiowane jest uwzględniane w kryterium efektywności zatrudnieniowej wyłącznie w przypadku realizacji tej formy wsparcia poza projektami współfinansowanymi ze środków EFS. W liczbie pracujących nie uwzględnia się zatem osoby, która została zatrudniona (zatrudnienie subsydiowane) w ramach projektu współfinansowanego z EFS. Niemniej w kryterium efektywności zatrudnieniowej uwzględniane są osoby, które po zakończeniu okresu refundacji kosztów zatrudnienia współfinansowanych ze środków EFS zostały zatrudnione na okres co najmniej trzech miesięcy i przynajmniej na ½ etatu lub podjęły pracę w formie i na warunkach określonych w lit. i oraz j;
- n) w celu potwierdzenia podjęcia pracy wystarczające jest dostarczenie przez uczestnika projektu dokumentów potwierdzających podjęcie pracy na co najmniej trzy miesiące lub rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej (np. kopia umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej, zaświadczenie z zakładu pracy o zatrudnieniu, zaświadczenie potwierdzające rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej, dowód opłacenia należnych składek na ubezpieczenia społeczne). Mając na uwadze powyższe, podmiot będący stroną umowy zapewnia, że na etapie rekrutacji do projektu beneficjent zobowiąże uczestników projektu do dostarczenia dokumentów potwierdzających podjęcie pracy do trzech miesięcy od wystąpienia sytuacji opisanych w lit. b, o ile uczestnik ten podejmie pracę;
- o) PUP-y mogą wykorzystywać dane dostępne w systemie ZUS na potrzeby monitorowania kryterium efektywności zatrudnieniowej, pod warunkiem:
 - i. posiadania wydruku z systemu z pełnym zakresem danych niezbędnych do weryfikacji kryterium efektywności zatrudnieniowej oraz
 - ii. możliwości weryfikacji spełnienia wszystkich warunków dotyczących podjęcia pracy wskazanych w Wytycznych;
- p) kryterium efektywności zatrudnieniowej jest mierzone w odniesieniu do wskazanych w kryterium grup docelowych.;

q) szczegółowe warunki dotyczące m.in. poszczególnych form zatrudnienia oraz sposób weryfikacji i monitorowania spełnienia kryterium efektywności zatrudnieniowej może określić IZ RPO, z uwzględnieniem Wytycznych.

3) IZ PO WER oraz IZ RPO, stosujące sposób opisany w pkt 3 w zakresie weryfikacji kryterium efektywności zatrudnieniowej, zapewniają, iż instytucja będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu dokonuje pomiaru kryterium efektywności zatrudnieniowej oraz zobowiązuje w niej beneficjentów do przedstawienia informacji niezbędnych do weryfikacji tego kryterium zgodnie z poniższymi warunkami:

a) efektywność zatrudnieniowa jest mierzona wyłącznie wśród tych uczestników projektu, którzy w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie byli osobami bezrobotnymi lub osobami biernymi zawodowo, z wyłączeniem osób, które w ramach projektu lub w okresie 3 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie podjęły naukę w formach szkolnych lub otrzymały zwrotne lub bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej z EFS (zarówno w danym projekcie realizowanym przez beneficjenta, jak i w innych projektach EFS);

b) efektywność zatrudnieniowa jest mierzona wśród uczestników projektu, którzy:

- i. zakończyli udział w projekcie; zakończenie udziału w projekcie to zakończenie uczestnictwa we wszystkich formach wsparcia przewidzianych dla danego uczestnika w ramach projektu EFS lub
- ii. przerwali udział w projekcie wcześniej, niż uprzednio było to planowane z powodu podjęcia pracy spełniającej warunki opisane w lit. h – i lub
- iii. podjęli pracę, jednak jednocześnie kontynuowali udział w projekcie¹⁶;

c) zatrudnienie to podjęcie pracy w oparciu o:

- i. stosunek pracy (regulowany w szczególności ustawą z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy) lub
- ii. podjęcie działalności gospodarczej (regulowane w szczególności ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej);

¹⁶ Sytuacja, gdy osoba podejmie pracę, jednak kontynuuje udział w projekcie, dotyczyć może np. zatrudnienia wspomaganego, czy wsparcia w postaci zapewnienia miejsca opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 lub dokończenia udziału w szkoleniu finansowanym w ramach projektu.

- d) efektywność zatrudnieniowa mierzona jest jako iloraz liczby osób, które podjęły zatrudnienie zgodnie z lit. c w stosunku do liczby osób wskazanych w lit. b;
- e) podczas pomiaru spełnienia kryterium efektywności zatrudnieniowej uczestników projektu należy wykazywać w liczniku wskaźnika efektywności zatrudnieniowej w momencie podjęcia pracy, ale nie później niż po upływie trzech miesięcy od zakończenia udziału w projekcie. W mianowniku wskaźnika efektywności zatrudnieniowej należy wykazywać osoby w momencie zakończenia ich udziału w projekcie lub w sytuacji, o której mowa w lit. b ppkt ii oraz lit. b ppkt iii. Działalność gospodarcza powinna zostać rozpoczęta w okresie do trzech miesięcy od zakończenia przez uczestnika udziału w projekcie. Uczestnik projektu jest wykazywany w liczniku wskaźnika efektywności zatrudnieniowej w momencie wykazania rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej;
- f) spełnienie kryterium efektywności zatrudnieniowej jest monitorowane od początku realizacji projektu (narastająco);
- g) przez trzy miesiące należy rozumieć okres co najmniej 90 dni kalendarzowych¹⁷;
- h) kryterium efektywności zatrudnieniowej w przypadku stosunku pracy należy uznać za spełnione jeżeli uczestnik projektu zostanie zatrudniony przynajmniej na ½ etatu;
- i) warunkiem uwzględnienia w liczbie osób pracujących uczestnika projektu, który rozpoczął prowadzenie działalności gospodarczej, jest dostarczenie dokumentu potwierdzającego fakt rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej (np. dowód opłacenia należnych składek na ubezpieczenia społeczne lub zaświadczenie wydane przez upoważniony organ – np. ZUS, Urząd Skarbowy, urząd miasta lub gminy). Dokumentem potwierdzającym fakt rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej może być również wyciąg z wpisu do CEIDG wydrukowany przez beneficjenta lub uczestnika projektu i dostarczony do beneficjenta, w którym określona została data rozpoczęcia działalności gospodarczej;
- j) w przypadku zaistnienia sytuacji opisanej w lit. b ppkt iii kryterium efektywności zatrudnieniowej należy uznać za spełnione, jeśli uczestnik będzie pracował w momencie zakończenia udziału w projekcie oraz pod warunkiem spełnienia pozostałych warunków określonych w niniejszym podrozdziale;

¹⁷ Za wyjątkiem sytuacji gdy pomiar jest dokonywany w okresie luty-kwiecień w roku nieprzestępnym. Wówczas za 3 miesiące kalendarzowe należy rozumieć okres co najmniej 89 dni kalendarzowych.

- k) IZ RPO oraz IZ PO WER zapewniają, że uczestnicy projektów przedstawiają informację o otrzymaniu zwrotnych lub bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej w innych projektach współfinansowanych z EFS;
- l) zatrudnienie subsydiowane jest uwzględniane w kryterium efektywności zatrudnieniowej wyłącznie w przypadku realizacji tej formy wsparcia poza projektami współfinansowanymi ze środków EFS. W liczbie pracujących nie uwzględnia się zatem osoby, która została zatrudniona (zatrudnienie subsydiowane) w ramach projektu współfinansowanego z EFS. Niemniej w kryterium efektywności zatrudnieniowej uwzględniane są osoby, które po zakończeniu okresu refundacji kosztów zatrudnienia współfinansowanych ze środków EFS zostały zatrudnione przynajmniej na ½ etatu lub podjęły własną działalność gospodarczą;
- m) w celu potwierdzenia podjęcia pracy wystarczające jest dostarczenie przez uczestnika projektu dokumentów potwierdzających nawiązanie stosunku pracy lub podjęcie działalności gospodarczej (np. kopia umowy o pracę, zaświadczenie z zakładu pracy o zatrudnieniu, zaświadczenie potwierdzające rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej, dowód opłacenia należnych składek na ubezpieczenia społeczne). Mając na uwadze powyższe, podmiot będący stroną umowy zapewnia, że na etapie rekrutacji do projektu beneficjent zobowiąże uczestników projektu do dostarczenia dokumentów potwierdzających podjęcie pracy do trzech miesięcy od wystąpienia sytuacji opisanych w lit. b, o ile uczestnik ten podejmie pracę;
- n) PUP-y, MRPiPS, KG OHP mogą wykorzystywać dane dostępne w systemie ZUS na potrzeby monitorowania kryterium efektywności zatrudnieniowej, pod warunkiem:
 - i. posiadania wydruku z systemu z pełnym zakresem danych niezbędnych do weryfikacji kryterium efektywności zatrudnieniowej oraz
 - ii. możliwości weryfikacji spełnienia wszystkich warunków dotyczących podjęcia pracy wskazanych w Wytycznych;
- o) kryterium efektywności zatrudnieniowej jest mierzone w odniesieniu do wskazanych w kryterium grup docelowych;
- p) szczegółowe warunki dotyczące m.in. poszczególnych form zatrudnienia oraz sposób weryfikacji i monitorowania spełnienia kryterium efektywności zatrudnieniowej może określić IZ PO WER lub IZ RPO, z uwzględnieniem Wytycznych.

4) IZ RPO i IZ PO WER zapewniają, iż instytucja będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu dokonuje pomiaru kryterium efektywności zawodowej oraz zobowiązuje w niej beneficjentów do przedstawienia informacji niezbędnych do weryfikacji tego kryterium zgodnie z poniższymi warunkami:

a) efektywność zawodowa jest mierzona wyłącznie wśród tych uczestników projektu, którzy w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie byli osobami pracującymi wymienionymi w podrozdziale 3.3, z wyłączeniem osób, które w ramach projektu lub w okresie 3 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie otrzymały zwrotne lub bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej z EFS (zarówno w danym projekcie realizowanym przez beneficjenta, jak i w innych projektach EFS);

b) efektywność zawodowa jest mierzona wśród uczestników projektu, którzy:

- i. zakończyli udział w projekcie; zakończenie udziału w projekcie to zakończenie uczestnictwa we wszystkich formach wsparcia przewidzianych dla danego uczestnika w ramach projektu EFS lub
- ii. przerwali udział w projekcie wcześniej, niż uprzednio było to planowane, z powodu poprawy swojej sytuacji na rynku pracy spełniającej warunki opisane w lit. c lub
- iii. poprawili swoją sytuację na rynku pracy zgodnie z warunkami opisanymi w lit. c, jednak jednocześnie kontynuowali udział w projekcie;

c) poprawa sytuacji na rynku pracy rozumiana jest jako:

- i. przejście z niepewnego¹⁸ do stabilnego zatrudnienia¹⁹ lub
- ii. przejście z niepełnego²⁰ do pełnego zatrudnienia lub
- iii. zmiana pracy na inną, wymagającą wyższych kompetencji lub umiejętności lub kwalifikacji lub
- iv. awans²¹ w dotychczasowej pracy lub

¹⁸ Niepewne zatrudnienie należy rozumieć jako zatrudnienie tymczasowe, czyli oparte na umowie o pracę na czas określony, w tym na zastępstwo, umowie na okres próbny, umowie cywilnoprawnej lub pomocy w gospodarstwie rolnym w charakterze domownika.

¹⁹ Stabilne zatrudnienie należy rozumieć jako zatrudnienie oparte na umowie o pracę na czas nieokreślony lub samozatrudnienie.

²⁰ Niepełne zatrudnienie należy rozumieć jako niedobrowolne zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy. Taka sytuacja ma miejsce wtedy, gdy osoba deklaruje, że pracuje w niepełnym wymiarze czasu, ponieważ nie może znaleźć pracy na pełen etat.

²¹ Awans w pracy rozumiany jest zarówno jako zmiana stanowiska pracy na wyższe i wiążące się z innym niż dotychczas zakresem zadań (awans stanowiskowy), jak i zwiększenie wynagrodzenia (awans finansowy). W przypadku awansu

- v. zmiana pracy na wyżej wynagradzanej;
- d) efektywność zawodowa mierzona jest jako iloraz liczby osób, których sytuacja na rynku pracy uległa poprawie zgodnie z lit. c w stosunku do liczby osób wskazanych w lit. b;
- e) podczas pomiaru spełnienia kryterium efektywności zawodowej uczestników projektu należy wykazywać w liczniku wskaźnika efektywności zawodowej w momencie poprawy sytuacji na rynku pracy, ale nie później niż po upływie trzech miesięcy od zakończenia udziału w projekcie. W mianowniku wskaźnika efektywności zawodowej należy wykazywać osoby w momencie zakończenia ich udziału w projekcie lub w sytuacji, o której mowa w lit. b ppkt ii oraz lit. b ppkt iii.;
- f) spełnienie kryterium efektywności zawodowej jest monitorowane od początku realizacji projektu (narastająco);
- g) przez trzy miesiące należy rozumieć okres co najmniej 90 dni kalendarzowych²²;
- h) w celu potwierdzenia poprawy sytuacji na rynku pracy wymagane jest dostarczenie przez uczestnika projektu dokumentów potwierdzających co najmniej jedną ze zmian opisanych w lit. c (np. kopia umowy o pracę, opis zakresu czynności lub stanowiska pracy, zaświadczenie z zakładu pracy o zatrudnieniu, zaświadczenie potwierdzające rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej). Mając na uwadze powyższe, podmiot będący stroną umowy zapewnia, że na etapie rekrutacji do projektu beneficjent zobowiąże uczestników projektu do dostarczenia dokumentów potwierdzających poprawę ich sytuacji na rynku pracy do trzech miesięcy od wystąpienia sytuacji opisanych w lit. b, o ile sytuacja uczestnika na rynku pracy poprawi się;
- i) szczegółowe warunki dotyczące m.in. poszczególnych form poprawy sytuacji na rynku pracy oraz sposób weryfikacji i monitorowania spełnienia kryterium efektywności zawodowej może określić IZ PO WER lub IZ RPO, z uwzględnieniem Wytucznych;
- j) w przypadku zaistnienia sytuacji opisanej w lit. b ppkt iii kryterium efektywności zawodowej należy uznać za spełnione, jeśli uczestnik projektu będzie w lepszej

finansowego mowa jest o zwiększeniu wynagrodzenia niewynikającego z przepisów prawa krajowego odnoszących się do regulowania np. wysokości stawek godzinowych i płacy minimalnej. Awans stanowiskowy i awans finansowy nie muszą występować łącznie.

²² Za wyjątkiem sytuacji gdy pomiar jest dokonywany w okresie luty-kwiecień w roku nieprzeszłym. Wówczas za 3 miesiące kalendarzowe należy rozumieć okres co najmniej 89 dni kalendarzowych.

sytuacji na rynku pracy w rozumieniu lit. c w momencie zakończenia udziału w projekcie oraz pod warunkiem spełnienia pozostałych warunków określonych w niniejszym podrozdziale;

- k) w przypadku wsparcia osób odchodzących z rolnictwa i ich rodzin, którzy w momencie przystąpienia do projektu mieli status osób pracujących, efektywność udzielanego wsparcia weryfikowana jest jako odsetek uczestników projektów, którzy przeszli z rolniczego systemu emerytalnego (KRUS) do powszechnego systemu emerytalnego (ZUS), spełniając jednocześnie warunki opisane w lit. c.

Podrozdział 3.3 Grupa docelowa wsparcia

- 1) Uczestnikami projektów mogą być osoby w następujących grupach wiekowych²³:
 - a) w przypadku PO WER – osoby w wieku od 15 do 29 lat (do dnia poprzedzającego dzień 30 urodzin);
 - b) w przypadku RPO – osoby w wieku 30 lat i więcej (od dnia 30 urodzin)²⁴.
- 2) IZ PO WER i IZ RPO zobowiązują się, że co najmniej 60% uczestników projektów finansowanych w każdym priorytecie inwestycyjnym, o którym mowa w podrozdziale 2.1 pkt 7 lit. a-c, będą stanowiły osoby pozostające poza rynkiem pracy, tj. osoby bezrobotne lub osoby bierne zawodowo, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj.:
 - a) osoby młode w wieku od 15 do 29 lat (do dnia poprzedzającego dzień 30 urodzin)²⁵;
 - b) osoby w wieku 50 lat i więcej;
 - c) kobiety;
 - d) osoby z niepełnosprawnościami;
 - e) osoby długotrwale bezrobotne;
 - f) osoby o niskich kwalifikacjach;
 - g) inne grupy zdefiniowane w PO WER lub RPO.
- 3) Uczestnikami projektu w ramach priorytetów inwestycyjnych PI 8i, 8ii oraz 8iii mogą być również osoby należące do następujących grup docelowych:
 - a) imigranci oraz reemigranci;
 - b) osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny;
 - c) osoby ubogie pracujące;

²³ Wiek uczestnika ustala się na podstawie daty urodzenia w dniu rozpoczęcia udziału w projekcie.

²⁴ Wyjątkiem jest wsparcie realizowane w ramach PI 8iv w RPO, gdzie można wspierać również osoby młode do 29. roku życia pozostające poza rynkiem pracy ze względu na obowiązek opieki nad dziećmi do lat 3.

²⁵ Wsparcie dla tej grupy docelowej jest realizowane wyłącznie w ramach PO WER.

- d) osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych lub pracujący w ramach umów cywilno-prawnych, których miesięczne zarobki nie przekraczają wysokości minimalnego wynagrodzenia²⁶;
 - e) osoby młode w wieku od 15 do 29 lat, których kompetencje społeczne wymagają rozwoju z perspektywy potrzeb i wymogów rynku pracy²⁷;
 - f) bezrobotni mężczyźni w wieku 30-49 lat, którzy nie należą do kategorii uczestników wymienionych w pkt 2 d-g i 3 lit. a i b²⁸.
- 4) Wsparcie grup, o których mowa w pkt 3 lit. a-d, powinno wynikać z oceny sytuacji społeczno-gospodarczej przeprowadzonej przez IZ RPO i IZ PO WER, a pomoc powinna być ukierunkowana na wsparcie tych osób w ich powrocie do zatrudnienia lub poprawę sytuacji na rynku pracy.
- 5) IZ RPO zobowiązuje się, że udział osób wskazanych w pkt 3 lit. f we wsparciu realizowanym w PI 8i oraz 8iii nie przekroczy 20% bezrobotnych objętych wsparciem w każdym z tych priorytetów inwestycyjnych. Grupa ta może korzystać z form wsparcia przewidzianych w ramach PI 8i oraz 8iii z zastrzeżeniem, że udzielenie wsparcia ma prowadzić do podwyższenia lub nabycia nowych kwalifikacji czy kompetencji lub utrzymania i formalnego potwierdzenia kwalifikacji lub kompetencji uczestników projektów lub do rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej.
- 6) W ramach projektów realizowanych ze środków Inicjatywy wsparciem są obejmowane wyłącznie osoby z kategorii NEET.
- 7) Wsparcie skierowane do osób, o których mowa w pkt 3 lit. b, ma na celu podjęcie zatrudnienia poza rolnictwem i przejście z systemu ubezpieczeń społecznych rolników opartego na KRUS do ogólnego systemu ubezpieczeń społecznych opartego na ZUS.

²⁶ W odniesieniu do miesiąca poprzedzającego dzień przystąpienia do projektu.

²⁷ Grupa docelowa będzie wspierana wyłącznie w ramach PI 8ii w osi I PO WER w działaniu 1.4.

²⁸ Grupa docelowa będzie wspierana wyłącznie w ramach PI 8i oraz 8iii.

Podrozdział 3.4 Identyfikacja potrzeb uczestników projektów

- 1) Udzielenie wsparcia w ramach projektów aktywizacji zawodowej każdorazowo jest poprzedzone identyfikacją potrzeb uczestnika projektu (w tym m.in. poprzez diagnozowanie potrzeb szkoleniowych, możliwości doskonalenia zawodowego) oraz opracowaniem lub aktualizacją dla każdego uczestnika projektu Indywidualnego Planu Działania, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 10a i art. 34a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy²⁹ lub innego dokumentu pełniącego analogiczną funkcję³⁰.
- 2) Wsparcie udzielane w ramach projektów jest dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników projektów, wynikających z ich aktualnego stanu wiedzy, doświadczenia, zdolności i predyspozycji do wykonywania danego zawodu. Każdy z uczestników projektu musi otrzymać ofertę wsparcia, obejmującą takie formy pomocy, które zostaną zidentyfikowane u niego jako niezbędne w celu poprawy sytuacji na rynku pracy lub uzyskania zatrudnienia.
- 3) W przypadku projektów (pozakonkursowych i konkursowych) realizowanych przez PUP zarówno w ramach PO WER, jak i RPO narzędziem identyfikacji potrzeb uczestników projektów oprócz opracowania Indywidualnego Planu Działania jest również profilowanie wsparcia dla uczestników projektów zgodnie z art. 33 i 34a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
- 4) W celu zagwarantowania kompleksowego wsparcia w wejściu na rynek pracy w projektach realizowanych w PI 8i oraz 8ii możliwe jest zastosowanie wsparcia towarzyszącego o charakterze aktywnej integracji oferowanego w PI 9i. Z drugiej strony, aby zapewnić pełen pakiet działań skierowanych do osób oddalonych od rynku pracy, uczestnicy projektów z zakresu aktywnej integracji realizowanych w ramach CT 9 mają możliwość skorzystania z instrumentów aktywnej polityki rynku pracy właściwych dla projektów realizowanych w ramach CT 8.
- 5) Uczestnik projektu zostanie zakwalifikowany do określonego rodzaju wsparcia z zakresu CT 8 lub 9 na podstawie oceny jego potrzeb i predyspozycji dokonanej przez

²⁹ W przypadku projektów PUP-ów jeżeli osoba przystępująca do projektu posiada aktualny Indywidualny Plan Działania lub otrzymała wsparcie, o którym mowa w art. 35 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, to udzielone jej wcześniej ww. formy wsparcia nie muszą być ponownie udzielane w ramach projektu.

³⁰ Dokument ten zawiera w szczególności obszary wymienione w art. 34a. ust 2 pkt 1-5 Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

beneficjenta. IZ PO WER i IZ RPO zobowiązują się, że wsparcie w zakresie aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy realizowane w ramach PI 8i oraz 8ii będzie kierowane do osób bezrobotnych i biernych zawodowo, którym do aktywizacji zawodowej i powrotu na rynek pracy przede wszystkim niezbędna jest pomoc obejmująca usługi i instrumenty rynku pracy.

- 6) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają wymianę informacji pomiędzy podmiotami realizującymi projekty w ramach CT 8 i 9 na temat działań podejmowanych na danym obszarze (gmina/ powiat). IZ PO WER i IZ RPO zobowiązują te podmioty m.in. do współpracy i wymiany informacji w zakresie wsparcia udzielanego uczestnikom lub potencjalnym uczestnikom projektów. Podmioty realizujące projekty w ramach CT 8 przekazują informacje beneficjentom projektów CT 9 z gminy/ powiatu, w których realizują projekt, o możliwościach wsparcia, harmonogramie jego realizacji, grupie docelowej oraz warunkach udziału w projekcie. Beneficjenci projektów CT 9 przekazują pozyskane informacje uczestnikom swoich projektów oraz udzielają im ewentualnego wsparcia w procesie rekrutacji.
- 7) IZ RPO i IZ PO WER ustalają zasady techniczne i organizacyjne spełniania warunku, o którym mowa w pkt 6.

Podrozdział 3.5 Warunki i procedury udzielania poszczególnych form wsparcia przez podmioty inne niż PUP-y

- 1) Wsparcie oferowane uczestnikom w ramach projektu obejmuje instrumenty i usługi rynku pracy wskazane w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy lub inne działania zatrudnieniowe, które przyczyniają się do aktywizacji zawodowej i/lub poprawy sytuacji danej osoby na rynku pracy.
- 2) IZ RPO i IZ PO WER zapewniają, że w ramach realizowanych projektów jest każdorazowo zapewniona przejrzystość procesu rekrutacji oraz warunków realizacji poszczególnych form wsparcia.
- 3) Każdy z uczestników projektu otrzymuje ofertę wsparcia, obejmującą takie formy pomocy, które zostaną zidentyfikowane u niego jako niezbędne w celu poprawy sytuacji na rynku pracy lub uzyskania zatrudnienia.

- 4) Wsparcie realizowane w ramach PO WER oraz RPO, kwalifikujące się jako pomoc *de minimis* lub pomoc publiczna, a w szczególności wsparcie w postaci zatrudnienia subsydiowanego jest realizowane na podstawie rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy *de minimis* oraz pomocy publicznej w ramach programów operacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020 (Dz. U. poz. 1073).
- 5) Środki prywatne ponoszone przez przedsiębiorcę niebędącego beneficjentem w związku ze wsparciem uczestników projektu w zakresie aktywizacji zawodowej objętym regulami pomocy publicznej, nie są wykazywane jako wkład własny w tym projekcie.

Sekcja 3.5.1 Szkolenia

- 1) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają mechanizmy gwarantujące, że szkolenia są zgodne ze zdiagnozowanymi potrzebami i potencjałem uczestnika projektu oraz zdiagnozowanymi potrzebami rynku pracy.
- 2) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają, iż usługi szkoleniowe są realizowane przez instytucje posiadające wpis do Rejestru Instytucji Szkoleniowych prowadzonego przez Wojewódzki Urząd Pracy właściwy ze względu na siedzibę instytucji szkoleniowej.
- 3) IZ PO WER i IZ RPO określają minimalne wymagania jakościowe oraz określają zasady dotyczące realizacji i finansowania szkoleń otwartych lub szkoleń zamkniętych.
- 4) IZ PO WER i IZ RPO uwzględniają mechanizmy gwarantujące efektywność wsparcia w postaci szkoleń poprzez zapewnienie, iż efektem szkolenia będzie nabycie kwalifikacji lub kompetencji (konkretnych efektów uczenia się uzyskiwanych w toku szkolenia) potwierdzonych odpowiednim dokumentem (np. certyfikatem), który powinien zawierać informacje na temat uzyskanych przez uczestnika efektów uczenia się w rozumieniu Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020.
- 5) Nabycie kwalifikacji lub kompetencji w rozumieniu Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020 jest weryfikowane poprzez przeprowadzenie odpowiedniego ich sprawdzenia (np. w formie egzaminu).

- 6) Osobom uczestniczącym w szkoleniach przysługuje stypendium szkoleniowe³¹, które miesięcznie wynosi 120% zasiłku³², o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³³, jeżeli miesięczna liczba godzin szkolenia wynosi co najmniej 150 godzin; w przypadku niższej miesięcznej liczby godzin szkolenia, wysokość stypendium szkoleniowego ustala się proporcjonalnie, z tym, że stypendium to nie może być niższe niż 20% zasiłku, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
- 7) Osoby, o których mowa w pkt 6, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym i wypadkowemu, jeśli nie mają innych tytułów powodujących obowiązki ubezpieczeń społecznych (art. 6 ust. 1 pkt 9a w związku z art. 9 ust. 6a oraz art. 12 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych). Płatnikiem składek za te osoby jest podmiot kierujący na szkolenie. Koszt składek jest wydatkiem kwalifikowalnym w projekcie, który nie zawiera się w kwocie stypendium, o którym mowa w pkt 6.
- 8) Osoba zachowuje prawo do stypendium szkoleniowego za okres udokumentowanej niezdolności do odbywania szkolenia, przypadający w okresie jego trwania, za który na podstawie odrębnych przepisów pracownicy zachowują prawo do wynagrodzenia lub przysługują im zasiłki z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa.
- 9) Osobom uczestniczącym w szkoleniu, w trakcie jego trwania, można pokryć koszty opieki nad dzieckiem lub dziećmi do lat 7 oraz osobami zależnymi w wysokości wynikającej z wniosku o dofinansowanie.

Sekcja 3.5.2 Staże

- 1) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają, że wsparcie w postaci staży realizowane w ramach projektów jest zgodne z zaleceniem Rady z dnia 10 marca 2014 r. w sprawie ram jakości staży (Dz. Urz. UE C 88 z 27.03.2014, str. 1) oraz z Polskimi Ramami Jakości Praktyk i Staży³⁴ oraz spełnia podstawowe wymogi zapewniające wysoki standard stażu poprzez zapewnienie, iż:
 - a) staż odbywa się na podstawie pisemnej umowy, której stroną jest co najmniej stażysta oraz podmiot przyjmujący na staż, która zawiera podstawowe warunki

³¹ W uzasadnionych przypadkach uczestnik może dobrowolnie zrezygnować z otrzymywania stypendium szkoleniowego w projekcie.

³² Kwota stypendium jest kwotą brutto nieuwzględniającą składek na ubezpieczenie społeczne płaconych w całości przez płatnika, tj. podmiot kierujący na szkolenie.

³³ Z uwzględnieniem waloryzacji, o której mowa w art. 72 ust. 6 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

³⁴ Dokument pn. Polska Rama Jakości Praktyk i Staży dostępny jest na stronie: www.stazeipraktyki.pl/program.

przebiegu stażu, w tym cel stażu, okres trwania stażu, wysokość przewidywanego stypendium, miejsce wykonywania prac, zakres obowiązków oraz dane opiekuna stażu;

- b) zadania w ramach stażu są wykonywane zgodnie z programem stażu, który jest przygotowany przez podmiot przyjmujący na staż we współpracy z organizatorem stażu i przedkładany do podpisu stażysty. Program stażu jest opracowywany indywidualnie, z uwzględnieniem potrzeb i potencjału stażysty;
 - c) stażysta wykonuje swoje obowiązki pod nadzorem opiekuna stażu, wyznaczonego na etapie przygotowań do realizacji programu stażu, który wprowadza stażystę w zakres obowiązków oraz zapoznaje z zasadami i procedurami obowiązującymi w organizacji (w tym z zasadami BHP i przeciwpożarowymi), w której odbywa staż, a także monitoruje realizację przydzielonego w programie stażu zakresu obowiązków i celów edukacyjno-zawodowych oraz udziela informacji zwrotnej stażyście na temat osiągniętych wyników i stopnia realizacji zadań. Opiekun stażysty jest wyznaczany po stronie podmiotu przyjmującego na staż;
 - d) po zakończeniu stażu jest opracowywana ocena, uwzględniająca osiągnięte rezultaty oraz efekty stażu. Ocena jest opracowywana przez podmiot przyjmujący na staż w formie pisemnej;
 - e) podmiot przyjmujący na staż umożliwia stażyście ocenę programu stażu w formie pisemnej.
- 2) Staż trwa nie dłużej niż 6 miesięcy kalendarzowych. W uzasadnionych przypadkach, wynikających ze specyfiki stanowiska pracy, na którym odbywa się staż, może być wydłużony stosownie do programu stażu.
- 3) W okresie odbywania stażu stażyście przysługuje stypendium stażowe, które miesięcznie wynosi 120% zasiłku, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³⁵, jeżeli miesięczna liczba godzin stażu wynosi nie mniej niż 160 godzin miesięcznie³⁶ – w przypadku niższego miesięcznego wymiaru godzin, wysokość stypendium ustala się proporcjonalnie³⁷.

³⁵ Z uwzględnieniem waloryzacji, o której mowa w art. 72 ust. 6 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

³⁶ W przypadku osób z niepełnosprawnością zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności miesięczne stypendium przysługuje pod warunkiem, że miesięczna liczba godzin stażu wynosi nie mniej niż 140 godzin miesięcznie.

³⁷ Kwota stypendium stażowego jest kwotą brutto nieuwzględniającą składek na ubezpieczenia społeczne płaconych w całości przez płatnika, tj. podmiot kierujący na staż.

- 4) Stażyści pobierający stypendium stażowe w okresie odbywania stażu podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeśli nie mają innych tytułów powodujących obowiązek ubezpieczeń społecznych (art. 6 ust. 1 pkt 9a w związku z art. 9 ust. 6a oraz art. 12 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych). Płatnikiem składek za te osoby jest podmiot kierujący na staż.
- 5) Stażyści w okresie odbywania stażu objęci są ubezpieczeniem zdrowotnym oraz od następstw nieszczęśliwych wypadków/ z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Koszt tego ubezpieczenia jest ponoszony przez podmiot kierujący na staż.
- 6) Koszt składek na ubezpieczenia, o których mowa pkt 4 i 5, jest wydatkiem kwalifikowalnym w projekcie, który nie zawiera się w kwocie stypendium, o którym mowa w pkt 3.
- 7) Osobie odbywającej staż przysługują 2 dni wolne za każde 30 dni kalendarzowych odbytego stażu, za które przysługuje stypendium stażowe.
- 8) Osoba zachowuje prawo do stypendium stażowego za okres udokumentowanej niezdolności do pracy, przypadający w okresie odbywania stażu, za który na podstawie odrębnych przepisów pracownicy zachowują prawo do wynagrodzenia lub przysługują im zasiłki z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa.
- 9) Osobom uczestniczącym w stażu, w okresie jego trwania, można pokryć koszty opieki nad dzieckiem lub dziećmi do lat 7 oraz osobami zależnymi w wysokości wynikającej z wniosku o dofinansowanie.
- 10) Zasady wynagrodzenia opiekuna stażysty są uregulowane w porozumieniu lub umowie pomiędzy podmiotem kierującym na staż (Beneficjentem) a podmiotem przyjmującym na staż. Dokument ten reguluje zasady refundacji wynagrodzenia opiekuna stażysty z określeniem dokumentów składanych wraz z wnioskiem o refundację oraz dokumentów, którymi powinien dysponować przyjmujący na staż w przypadku kontroli przeprowadzanych przez organizatora stażu lub organy uprawnione.
- 11) Koszty wynagrodzenia opiekuna stażysty są kwalifikowalne, o ile uwzględniają jedną z poniższych opcji i wynikają z założeń porozumienia w sprawie realizacji stażu:
 - a) refundację podmiotowi przyjmującemu na staż dotychczasowego wynagrodzenia opiekuna stażysty w przypadku oddelegowania go wyłącznie do realizacji zadań

związanych z opieką nad grupą stażystów, pod warunkiem, że opiekun stażysty nadzoruje pracę więcej niż 3 stażystów i jest to uzasadnione specyfiką stażu³⁸;

- b) refundację podmiotowi przyjmującemu na staż części dotychczasowego wynagrodzenia opiekuna stażysty w przypadku częściowego zwolnienia go od obowiązku świadczenia pracy na rzecz realizacji zadań związanych z opieką nad stażystą/ grupą stażystów w wysokości nie większej niż 500 zł brutto miesięcznie³⁹ za opiekę nad pierwszym stażystą i nie więcej niż 250 zł brutto miesięcznie za każdego kolejnego stażystę, przy czym opiekun może otrzymać refundację za opiekę nad maksymalnie 3 stażystami;
 - c) refundację podmiotowi przyjmującemu na staż dodatku do wynagrodzenia opiekuna stażysty w sytuacji, gdy nie został zwolniony od obowiązku świadczenia pracy na rzecz realizacji zadań związanych z opieką nad stażystą/ grupą stażystów w wysokości nie większej niż 500 zł brutto miesięcznie za opiekę nad pierwszym stażystą i nie więcej niż 250 zł brutto miesięcznie za każdego kolejnego stażystę, przy czym opiekun może otrzymać refundację za opiekę nad maksymalnie 3 stażystami.
- 12) Funkcje opiekuna stażysty może pełnić wyłącznie osoba posiadająca co najmniej sześciomiesięczny staż pracy na danym stanowisku, na którym odbywa się staż lub co najmniej dwunastomiesięczne doświadczenie w branży/dziedzinie, w jakiej realizowany jest staż.
- 13) Katalog wydatków przewidzianych w ramach projektu może uwzględniać koszty inne niż wskazane w pkt 3-5 i 8-10 związane z odbywaniem stażu (np. koszty dojazdu, koszty wyposażenia stanowiska pracy w niezbędne materiały i narzędzia dla stażysty, koszty eksploatacji materiałów i narzędzi, szkolenia BHP stażysty, itp.) w wysokości nieprzekraczającej 5 000 zł brutto na 1 stażystę.

Sekcja 3.5.3 Zatrudnienie wspomagane

- 1) IZ PO WER i IZ RPO zapewniają, iż w przypadku zdiagnozowania potrzeb osoby z niepełnosprawnościami zapewniane jest wsparcie trenera pracy realizującego działania w zakresie zatrudnienia wspomagane.

³⁸ Taka forma refundacji nie przysługuje osobom prowadzącym jednoosobową działalność gospodarczą.

³⁹ Kwoty wynagrodzenia opiekuna stażysty, o których mowa w tym rozdziale, nie uwzględniają kosztów po stronie pracodawcy.

- 2) Trenerem pracy może być osoba, która:
 - a) posiada co najmniej średnie wykształcenie oraz podstawową wiedzę w zakresie przepisów prawa pracy i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami;
 - b) posiada co najmniej roczne doświadczenie zawodowe, w tym także doświadczenie w formie wolontariatu;
 - c) posiada co najmniej 3-miesięczne doświadczenie w bezpośredniej pracy z osobami z niepełnosprawnościami lub przeszła szkolenie w zakresie zatrudnienia wspomaganego.
- 3) Zadania w zakresie zatrudnienia wspomaganego są realizowane przez trenera pracy, który może zostać również wsparty przez psychologa, doradcę zawodowego lub terapeutów.
- 4) Osoba z niepełnosprawnościami, może w trakcie zatrudnienia wspomaganego, korzystać również z usług asystenta osoby z niepełnosprawnościami oraz ze wsparcia innych specjalistów ukierunkowanego na utrzymanie zatrudnienia
- 5) Trener pracy realizuje zadanie w zakresie:
 - a) motywowania i aktywności osoby z niepełnosprawnościami;
 - b) zapewnienia jej wsparcia w zakresie poradnictwa i doradztwa zawodowego oraz wypracowania profilu zawodowego;
 - c) wsparcia w poszukiwaniu pracy i kontaktu z pracodawcą;
 - d) wsparcia po uzyskaniu zatrudnienia w zakresie orzecznictwa, poradnictwa i innych form wymaganego wsparcia.
- 6) Wymiar czasu pracy i okres zatrudnienia trenera pracy powinien wynikać z indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, przy czym okres zatrudnienia trenera pracy nie może być dłuższy niż 24 miesiące.

Sekcja 3.5.4 Wsparcie mobilności geograficznej

- 1) IZ PO WER i IZ RPO określają warunki, na jakich jest udzielane wsparcie na rzecz mobilności geograficznej⁴⁰, tj. m.in. sfinansowanie kosztów dojazdu czy zapewnienie środków na zasiedlenie w formie dodatku relokacyjnego z uwzględnieniem poniższych warunków:
- a) dodatek relokacyjny przeznaczony jest na pokrycie kosztów zamieszkania związanych z podjęciem zatrudnienia w co najmniej połowie wymiaru czasu pracy, innej pracy zarobkowej lub działalności gospodarczej poza miejscem stałego zamieszkania przez uczestnika projektu jeżeli z tytułu ich wykonywania będzie osiągał wynagrodzenie lub przychód w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia za pracę brutto miesięcznie oraz będzie podlegał ubezpieczeniom społecznym;
 - b) maksymalna wysokość dodatku relokacyjnego jest nie wyższa niż 200% przeciętnego wynagrodzenia za pracę, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 28 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującego w dniu przyznania dodatku, przy czym możliwa jest wypłata dodatku relokacyjnego w transzach, w zależności od okresu trwania stosunku pracy lub stosunku cywilnoprawnego uczestnika projektu, bądź też od okresu prowadzenia działalności gospodarczej przez uczestnika projektu;
 - c) dodatek relokacyjny jest przyznawany w przypadku gdy łącznie zostaną spełnione następujące warunki:
 - i. odległość od miejsca stałego zamieszkania do miejsca podjęcia zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub miejsca prowadzenia działalności gospodarczej wynosi co najmniej 80 km lub czas dojazdu do tego miejsca i powrotu do miejsca stałego zamieszkania środkami transportu zbiorowego przekracza łącznie co najmniej 3 godziny dziennie;
 - ii. osoba będzie pozostawała w zatrudnieniu lub wykonywała inną pracę zarobkową przez okres co najmniej 6 miesięcy od dnia powstania stosunku pracy lub stosunku cywilnoprawnego lub będzie prowadziła działalność gospodarczą przez okres co najmniej 12 miesięcy od dnia rozpoczęcia działalności gospodarczej, zgodnie z aktualnym wpisem do CEIDG lub KRS;
 - d) weryfikacja spełnienia warunków, o których mowa w lit. c, jest dokonywana na podstawie oświadczeń i dokumentów przedkładanych przez uczestnika projektu.

⁴⁰ Nie dotyczy wsparcia mobilności geograficznej realizowanego w ramach sieci EURES.

- 2) IZ PO WER i IZ RPO określają warunki, na jakich jest udzielane wsparcie mobilności geograficznej realizowane w ramach sieci EURES, które może obejmować wyłącznie:
- a) usługi wymienione w rozdziale IV rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/589 z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie europejskiej sieci służb zatrudnienia (EURES), dostępu pracowników do usług w zakresie mobilności i dalszej integracji rynków pracy oraz zmiany rozporządzeń (UE) nr 492/2011 i (UE) nr 1296/2013 (Dz. Urz. UE L 107 z 22.04.2016, str. 1), do których świadczenia zobowiązane są, na mocy tego rozporządzenia, podmioty posiadające status członków EURES lub partnerów;
 - b) wsparcie na rzecz mobilności geograficznej, o którym mowa w pkt 1.
- 3) Wsparcie mobilności geograficznej realizowane w ramach sieci EURES powinno być wsparciem kompleksowym, łączącym wybrane usługi, o których mowa w pkt 2 lit. a, z wybranym wsparciem, o którym mowa w pkt 2 lit. b.
- 4) Warunki wsparcia, o którym mowa w pkt 2, określone przez IZ RPO muszą posiadać pozytywną opinię Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Rozdział 4 – Założenia dotyczące realizacji projektów w zakresie wsparcia przedsiębiorczości⁴¹

Podrozdział 4.1 Grupa docelowa

- 1) Projekty w zakresie wsparcia finansowego na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej w formie zwrotnej lub bezzwrotnej realizowane są w RPO w ramach PI 8.i oraz PI 8.iii, a także w PO WER w ramach PI 8.ii.
- 2) IZ RPO i IZ PO WER zapewniają, że wsparcie, o którym mowa w pkt 1, może być skierowane wyłącznie do grup docelowych o których mowa w podrozdziale 3.3.

Podrozdział 4.2 Warunki i procedury udzielania wsparcia

- 1) Wsparcie finansowe na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, o którym mowa w podrozdziale 4.1 pkt 1, obejmuje w szczególności:
 - a) wsparcie zwrotne, którego maksymalna kwota jest określana na podstawie badania luki finansowej wykonanego przez daną IZ;

⁴¹ Rozdział nie dotyczy realizowanych przez PUP-y projektów konkursowych i pozakonkursowych w ramach PO WER oraz RPO.

- b) wsparcie bezzwrotne, którego maksymalna kwota wsparcia nie przekracza 6-krotności przeciętnego wynagrodzenia za pracę, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 28 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującego w dniu przyznania wsparcia rozumianym jako dzień podpisania umowy o przyznaniu wsparcia finansowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej.
- 2) IZ RPO i IZ PO WER może zapewnić mechanizmy pozwalające na łączenie wsparcia zwrotnego i bezzwrotnego w odniesieniu do pojedynczego uczestnika projektu.
- 3) Wsparcie finansowe na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej może zostać przyznane uczestnikowi projektu, o ile:
- a) realizacja biznesplanu przygotowanego przez uczestnika projektu tego wymaga oraz
 - b) uczestnik projektu złożył oświadczenie o niekorzystaniu równoległe z innymi środkami publicznymi, w tym zwłaszcza środków Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, środków oferowanych w ramach PO WER, RPO oraz środków oferowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 na pokrycie tych samych wydatków związanych z podjęciem i prowadzeniem działalności gospodarczej.
- 4) IZ RPO i IZ PO WER zapewniają, że wsparcie w zakresie przedsiębiorczości jest udzielane zgodnie z poniższymi warunkami i procedurami:
- a) obowiązkowym elementem rekrutacji do projektu jest rozmowa z doradcą zawodowym, której celem jest weryfikacja predyspozycji kandydata (w tym np. osobowościowych, poziomu motywacji) do samodzielnego założenia i prowadzenia działalności gospodarczej⁴²;
 - b) wsparcie nie jest udzielane osobom, które posiadały wpis do CEIDG, były zarejestrowane jako przedsiębiorcy w KRS lub prowadziły działalność gospodarczą na podstawie odrębnych przepisów w okresie 12 miesięcy poprzedzających dzień przystąpienia do projektu;
 - c) w celu zapewnienia większej trwałości udzielanego wsparcia IZ PO WER i IZ RPO może zobowiązać beneficjenta do zapewnienia przez uczestników projektu części środków własnych na pokrycie wydatków związanych z założeniem i prowadzeniem

⁴² Dotyczy wyłącznie wsparcia bezzwrotnego.

przedsiębiorstwa przy wykorzystaniu wsparcia z EFS w wysokości określonej przez IZ PO WER lub IZ RPO⁴³;

- d) wsparcie finansowe bezzwrotne na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej może być uzupełnione w ramach projektu o wsparcie pomostowe w postaci:
 - i. indywidualnych usług doradczych o charakterze specjalistycznym udzielanych w okresie pierwszych 12 miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej (pomoc w efektywnym wykorzystaniu wsparcia finansowego wspomagająca rozwój działalności gospodarczej);
 - ii. pomocy finansowej wypłacanej miesięcznie w kwocie nie większej niż równowartość minimalnego wynagrodzenia za pracę, o którym mowa w przepisach o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, obowiązującego na dzień przyznania wsparcia bezzwrotnego przez okres od 6 do 12 miesięcy od dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej;
- e) wsparcie finansowe bezzwrotne na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej może być również uzupełnione o wsparcie w postaci usług doradczo-szkoleniowych o charakterze specjalistycznym (indywidualnych i grupowych) udzielanych na etapie poprzedzającym rozpoczęcie działalności gospodarczej (przygotowanie do samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej);
- f) działalność gospodarcza rozpoczęta w ramach projektu jest prowadzona co najmniej przez okres 12 miesięcy od dnia rozpoczęcia działalności gospodarczej (zgodnie z aktualnym wpisem do CEIDG lub KRS), przy czym do okresu prowadzenia działalności gospodarczej zalicza się przerwy w jej prowadzeniu z powodu choroby lub korzystania ze świadczenia rehabilitacyjnego.

Podrozdział 4.3 Warunki realizacji projektów

- 1) IZ RPO i IZ PO WER zapewnia opracowanie i udostępnienie uczestnikom projektu minimalnego zakresu dokumentów, stanowiących podstawę do udzielania wsparcia na rzecz uczestników projektu zawierającego w szczególności:
 - a) regulamin rekrutacji uczestników projektu;
 - b) formularz rekrutacyjny;
 - c) kartę oceny formularza rekrutacyjnego;
 - d) regulamin przyznawania środków finansowych na rozwój przedsiębiorczości;

⁴³ Dotyczy wyłącznie instrumentów finansowych.

- e) biznesplan;
 - f) kartę oceny biznesplanu;
 - g) minimalne wymagania dotyczące oceny biznesplanu;
 - h) wzór umowy o udzielenie wsparcia finansowego zawieranej pomiędzy uczestnikiem projektu a beneficjentem.
- 2) IZ RPO i IZ PO WER zapewnia, że w regulaminie konkursu zostanie zawarty minimalny zakres informacji, które muszą zostać przedstawione przez beneficjenta we wniosku o dofinansowanie, obejmujący co najmniej:
- a) sposób i tryb rekrutacji uczestników projektu;
 - b) planowany zakres wsparcia doradczo-szkoleniowego (w tym założenia programowe, zakres tematyczny, metodyka nauczania, planowana liczba doradców i wykładowców, wymiar godzinowy, liczebność grup, itp.)⁴⁴;
 - c) obiektywne i merytoryczne kryteria selekcji uczestników projektu, którym zostaną przyznane środki na rozwój przedsiębiorczości;
 - d) sposób i tryb monitorowania prawidłowości realizacji i wydatkowania przyznanego wsparcia;
 - e) zasady odwołania się uczestnika projektu od negatywnej decyzji beneficjenta.
- 3) IZ RPO i IZ PO WER określa sposób i tryb przyznawania oraz rozliczania wsparcia zwrotnego i bezzwrotnego, tak by zapewnić kwalifikowalność wydatków, w szczególności uniknąć podwójnego finansowania wydatków.

Rozdział 5 – Założenia dotyczące realizacji projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnością

- 1) Celem interwencji zaplanowanej do realizacji na poziomie regionalnym jest upowszechnienie opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 jako instrumentu oddziałującego na sytuację zawodową opiekunów oraz zwiększenie szans na zatrudnienie osób pełniących funkcje opiekuńcze względem osób z niepełnosprawnościami. Wsparcie powinno przyczynić się również do zwiększenia szans utrzymania pracy osobom, którym utrudnia to sprawowanie opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnościami.
- 2) IZ RPO zapewnia preferencje dla realizacji usług w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 przez podmioty ekonomii społecznej. Preferencje mogą być zapewnione w szczególności poprzez:
- a) rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu RPO określonych kryteriów wyboru

⁴⁴ Lit. b dotyczy wyłączenie wsparcia bezzwrotnego.

projektów ograniczających wsparcie w ramach danego konkursu wyłącznie do podmiotów ekonomii społecznej lub premiujących realizację projektów przez te podmioty;

- b) preferencje dla projektów partnerskich realizowanych przez administrację publiczną i podmioty ekonomii społecznej.

Podrozdział 5.1 Grupa docelowa wsparcia

Wsparcie udzielone w ramach projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnościami jest skierowane do:

- 1) osób bezrobotnych lub osób biernych zawodowo pozostających poza rynkiem pracy ze względu na obowiązek opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnościami, w tym do osób, które przerwały karierę zawodową ze względu na urodzenie dziecka lub przebywających na urlopie wychowawczym w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy;
- 2) osób pracujących, sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3⁴⁵.

Podrozdział 5.2 Warunki i procedury udzielania wsparcia

- 1) IZ RPO zapewnia, że w przypadku uwzględnienia w projektach z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnościami działań z zakresu aktywizacji zawodowej dla osób wskazanych w podrozdziale 5.1 pkt 1, obowiązkowo w projekcie weryfikowane jest spełnienie kryterium efektywności zatrudnieniowej zgodnie z podrozdziałem 3.2.
- 2) IZ RPO zapewnia, że wsparcie w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 jest realizowane w formach i zgodnie ze standardami opieki nad dziećmi określonymi w ustawie o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 lipca 2014 r. w sprawie wymagań lokalowych i sanitarnych jakie musi spełniać lokal, w którym ma być prowadzony żłobek lub klub dziecięcy (Dz. U. poz. 925, z późn. zm.) oraz rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zakresu programów szkoleń dla opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym, wolontariusza oraz dziennego opiekuna (Dz. U. poz. 368, z późn. zm.).

⁴⁵ W sytuacji gdy osoby przebywają na urlopie rodzicielskim lub wychowawczym i jednocześnie pracują w niepełnym wymiarze czasu, uznawane są również za osoby pracujące.

- 3) IZ RPO określa warunki i procedury realizacji projektów biorąc pod uwagę, iż projekty mające na celu upowszechnianie opieki nad dziećmi do lat 3 mogą obejmować tworzenie i utrzymanie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 na terenach, gdzie liczba dostępnych miejsc opieki jest niższa niż zidentyfikowane zapotrzebowanie na miejsca.
- 4) IZ RPO definiuje obszary kwalifikujące się do otrzymania wsparcia w oparciu o analizę uwarunkowań przeprowadzoną na podstawie m.in. odsetka dzieci objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych, liczby dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3, zróżnicowań przestrzennych w dostępie do miejsc opieki oraz potencjału i prognoz demograficznych.
- 5) Zakres wsparcia udzielonego w ramach RPO na rzecz upowszechnienia dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 może obejmować następujące działania:
 - a) tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w istniejących lub nowo tworzonych instytucjonalnych formach opieki przewidzianych ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, tj. w żłobkach, klubach dziecięcych oraz w ramach instytucji dziennego opiekuna;
 - b) dostosowanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w instytucjonalnych formach opieki przewidzianych ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3;
 - c) sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna ponoszonych przez opiekunów dzieci lub pokrycie kosztów wynagrodzenia niani ponoszonych przez opiekunów dzieci do lat 3 wskazanych w podrozdziale 5.1;
 - d) aktywizację zawodową opiekunów dzieci do lat 3 wskazanych w podrozdziale 5.1 pkt 1 realizowaną jako element uzupełniający wsparcia wskazanego w lit. a-c.
- 6) W ramach projektów ukierunkowanych na tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobków, klubów dziecięcych oraz u dziennego opiekuna możliwe są m.in. następujące kategorie działań:
 - a) dostosowanie pomieszczeń do potrzeb dzieci, w tym do wymogów budowlanych, sanitarno-higienicznych, bezpieczeństwa przeciwpożarowego, organizacja kuchni, stołówek, szatni zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania, itp.⁴⁶;
 - b) zakup i montaż wyposażenia (w tym m. in. meble, wyposażenie wypoczynkowe,

⁴⁶ Możliwe wyłącznie w sytuacji, gdy podmiot zatrudniający dziennego opiekuna udostępnia lokal w celu sprawowania opieki przez dziennego opiekuna.

- wyposażenie sanitarne, zabawki)⁴⁷;
- c) zakup pomocy do prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, specjalistycznego sprzętu oraz narzędzi do rozpoznawania potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dzieci, wspomaganie rozwoju i prowadzenia terapii dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ze szczególnym uwzględnieniem tych pomocy, sprzętu i narzędzi, które są zgodne z koncepcją uniwersalnego projektowania;
 - d) wyposażenie i montaż placu zabaw wraz z bezpieczną nawierzchnią i ogrodzeniem⁴⁸;
 - e) modyfikacja przestrzeni wspierająca rozwój psychoruchowy i poznawczy dzieci⁴⁹;
 - f) zapewnienie bieżącego funkcjonowania utworzonego miejsca opieki nad dziećmi do lat 3, w tym np.: koszty wynagrodzenia personelu zatrudnionego w miejscu opieki nad dziećmi do lat 3, koszty opłat za wyżywienie i pobyt dziecka;
 - g) przeszkolenie w zawodzie dziennego opiekuna, odbycie szkolenia uzupełniającego,
 - h) inne wydatki, o ile są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania miejsca opieki nad dziećmi do lat 3.
- 7) IZ RPO gwarantuje, że działania wymienione w pkt 6 mogą być realizowane również w celu dostosowania istniejących miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w żłobkach, klubach dziecięcych lub u dziennego opiekuna⁵⁰ do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, jednak wyłącznie w zakresie bezpośrednio wynikającym z diagnozy potrzeb konkretnych dzieci i stopnia niedostosowania placówki.
- 8) IZ RPO zapewnia, że wsparcie w zakresie tworzenia nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobków, klubów dziecięcych lub dziennego opiekuna gwarantuje zwiększenie liczby miejsc opieki prowadzonych przez daną instytucję publiczną lub niepubliczną. Powyższy warunek nie ma zastosowania w przypadku dostosowania istniejących miejsc do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami.
- 9) IZ RPO zapewnia finansowanie działalności bieżącej nowo utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do 3 lat w formie żłobków, klubów dziecięcych lub dziennego opiekuna, o której mowa w pkt 6 lit. f w ramach projektów współfinansowanych ze środków EFS przez okres nie dłuższy niż 24 miesiące.
- 10) W celu upowszechnienia dostępu do form opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 dzieciom z niepełnosprawnościami, zgodnie z Wytycznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

⁴⁷ j.w.

⁴⁸ j.w.

⁴⁹ j.w.

⁵⁰ Za wyjątkiem działań wykluczonych dla tej formy opieki.

oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, możliwe jest finansowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień, w tym np. zatrudnienie asystenta osoby niepełnosprawnej dla dziecka, dostosowanie posiłków z uwzględnieniem specyficznych potrzeb żywieniowych wynikających z niepełnosprawności dziecka, zakup pomocy dydaktycznych adekwatnych do specjalnych potrzeb edukacyjnych wynikających z niepełnosprawności, w oparciu o indywidualnie przeprowadzoną diagnozę.

11) Pokrycie kosztów związanych z bieżącym świadczeniem usług opieki nad dziećmi do lat 3, o którym mowa w pkt 5 lit. c, dostępne dla osób, o których mowa w podrozdziale 5.1, obejmuje:

- a) opłaty za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna, do zapłaty których jest zobowiązany rodzic;
- b) wynagrodzenie oraz koszty składek na ubezpieczenia społeczne niani sprawującej opiekę nad dzieckiem, które opłaca rodzic zgodnie z umową o świadczenie usług oraz zgodnie z ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3⁵¹.

12) IZ RPO zapewnia, że koszty wymienione w pkt 11 względem konkretnego dziecka i opiekuna są finansowane ze środków EFS przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy.

13) IZ RPO zapewnia, że nie wystąpi podwójne finansowanie kosztów w ramach projektu EFS w odniesieniu do tego samego miejsca opieki (w trakcie trwania jego finansowania ze środków EFS i okresie trwałości, o którym mowa w pkt 18), tzn. koszty poniesione na sfinansowanie usługi bieżącej opieki nad dziećmi, o których mowa w pkt 11, nie mogą być wykazywane jednocześnie jako koszty utworzenia nowego miejsca opieki nad dziećmi do lat 3, o których mowa w pkt 6 lit. f.

14) IZ RPO preferuje projekty, w których wsparcie w zakresie tworzenia nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 lub pokrycia kosztów związanych z bieżącym świadczeniem usług opieki nad dziećmi do lat 3 jest komplementarne z resortowym Programem „MALUCH+”⁵². Środki z resortowego Programu "MALUCH+" mogą stanowić wkład własny beneficjenta. Przy czym IZ RPO zapewnia, że nie dojdzie do podwójnego finansowania wydatków z EFS i resortowego Programu MALUCH+. W celu uniknięcia podwójnego finansowania tych samych wydatków związanych z tym samym miejscem opieki, IZ RPO w

⁵¹ W przypadku osób pracujących koszty składek na ubezpieczenia społeczne pokrywane w stosownych przypadkach przez ZUS zgodnie z ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 od podstawy stanowiącej kwotę nie wyższą niż wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego zgodnie z przepisami o minimalnym wynagrodzeniu za pracę nie są objęte dofinansowaniem w ramach projektu.

W ramach projektu można sfinansować wyłącznie te składki na ubezpieczenia społeczne które są opłacane przez rodzica. W przypadku osób pozostających bez pracy koszty składek na ubezpieczenia społeczne, które są opłacane przez rodzica są wydatkiem kwalifikowalnym w projekcie.

⁵² Komplementarność polega na finansowaniu miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 z dwóch źródeł, tj. ze środków EFS oraz rządowego Programu „MALUCH+”

szczegółności zapewnia, że beneficjent przedstawi szczegółowy kosztorys całego przedsięwzięcia, zawierający informacje na temat źródeł finansowania poszczególnych wydatków. W przypadku gmin, w których nie funkcjonuje żadna z form opieki nad dziećmi do lat 3 komplementarność z resortowym Programem „MALUCH+” nie jest wymagana.

15) W celu uniknięcia podwójnego finansowania tego samego miejsca opieki z różnych źródeł, IZ RPO zapewnia, że te same koszty związane z bieżącym funkcjonowaniem utworzonego miejsca opieki w ramach RPO nie będą jednocześnie finansowane z innych źródeł, w tym w szczególności z resortowego Programu „MALUCH+”, zgodnie z pkt 14. Inwestycje w infrastrukturę opiekuńczą dla dzieci do lat 3 w rozumieniu Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020⁵³, w pierwszej kolejności są realizowane w gminach, w których taka infrastruktura nie występuje. Inwestycje te są finansowane ze środków EFRR w ramach PI 9.a *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych*, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylecia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 289, z późn. zm.). Powyższe działania są realizowane w ograniczonym zakresie, uzasadnionym specyfiką lokalną. Decyzję w tym zakresie podejmuje IZ RPO.

16) IZ RPO zapewnia, że wydatki na inwestycje, o których mowa w pkt 15, są ponoszone pod warunkiem, że:

- a) zapewnienie odpowiedniej infrastruktury na potrzeby opieki nad dziećmi do lat 3 nie jest możliwe w inny sposób;
- b) potrzeba wydatkowania środków została potwierdzona analizą potrzeb i trendów demograficznych w ujęciu terytorialnym (w perspektywie kolejnych 3 lat);
- c) infrastruktura została zaprojektowana zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania, o której mowa w Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

⁵³ Możliwości wykorzystania cross-finansingu zostały wskazane w rozdziale dotyczącym cross-finansingu w projektach finansowanych ze środków EFS.

oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020;

- d) ewentualna adaptacja infrastruktury opiekuńczej dla dzieci do lat 3 prowadzi do zwiększenia liczby miejsc opieki prowadzonych przez daną instytucję publiczną lub niepubliczną.

17) Limit wydatków w ramach *cross-financingu* oraz zakupu środków trwałych na poziomie projektu lub grupy projektów określa IZ RPO w SZOOP.

18) IZ RPO zapewnia, że w umowach o dofinansowanie projektu zawieranych z beneficjentami będą zawarte postanowienia zobowiązujące do zachowania trwałości utworzonych i dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w ramach projektu miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w żłobkach, klubach dziecięcych i przez dziennego opiekuna, przez okres co najmniej 2 lat od daty zakończenia realizacji projektu, określonej w umowie o dofinansowanie projektu. Trwałość powinna być rozumiana, jako gotowość podmiotu do świadczenia usług w ramach utworzonych i dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w projekcie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. IZ RPO jest zobowiązana do weryfikacji spełniania powyższego warunku, po upływie okresu wskazanego w umowie o dofinansowanie projektu.

19) IZ RPO określa minimalny zakres informacji, który musi być przedstawiony przez wnioskodawcę we wniosku o dofinansowanie projektu, zawierający co najmniej następujące informacje:

- a) uzasadnienie zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi do lat 3, w tym analizę uwarunkowań w zakresie zróżnicowań przestrzennych w dostępie do form opieki i prognoz demograficznych;
- b) warunki lokalowe, tj. wykorzystanie bazy lokalowej, w której będzie realizowana opieka nad dziećmi do lat 3;
- c) zasady rekrutacji uczestników do projektu;
- d) informacje dotyczące sposobu utrzymania funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 po ustaniu finansowania z EFS, tj. informacje, z jakiego źródła, innego niż środki europejskie, miejsca te będą utrzymane przez okres minimum 2 lat od daty zakończenia realizacji projektu, a także planowane działania zmierzające do utrzymania funkcjonowania tych miejsc opieki po ustaniu finansowania EFS.

20) Wsparcie udzielone w ramach RPO na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie osób pełniących funkcje opiekuńcze względem osób z niepełnosprawnościami może obejmować następujące działania:

- a) finansowanie opieki nad osobami z niepełnosprawnościami;
- b) aktywizację zawodową opiekunów osób z niepełnosprawnościami na zasadach określonych w rozdziale 3.

21) IZ RPO zapewnia, że projekty uwzględniające wsparcie skierowane na aktywizację zawodową rodziców (lub innych opiekunów prawnych i faktycznych) osób z niepełnosprawnościami będą zapewniać kompleksowe wsparcie obejmujące zarówno aktywizację zawodową opiekunów, jak i finansowanie opieki nad osobami z niepełnosprawnościami (obowiązkowo wymagana jest realizacja dwóch typów operacji wymienionych w pkt 20), z zastrzeżeniem realizacji projektów zintegrowanych, o których mowa w pkt 25.

22) IZ RPO zapewnia, że każdy z uczestników, pozostający bez zatrudnienia, w zakresie aktywizacji zawodowej otrzyma ofertę wsparcia obejmującą takie formy pomocy, które zostaną zidentyfikowane u niego jako niezbędne w celu poprawy sytuacji na rynku pracy lub uzyskania zatrudnienia.

23) IZ RPO zapewnia, że opieka nad osobami z niepełnosprawnością będzie realizowana w społeczności lokalnej⁵⁴ (w formie zdeinstytucjonalizowanej).

24) IZ RPO stosuje mechanizmy zachęcające do współpracy z beneficjentami otrzymującymi wsparcie w PI 9iv w ramach kształcenia opiekunów w zakresie opieki nad osobami niesamodzielnymi lub z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez informowanie beneficjentów realizujących projekty w PI 8iv o możliwości współpracy z beneficjentami PI 9iv w zakresie korzystania z usług osób przeszkolonych w PI 9iv celem zapewnienia opieki nad osobami z niepełnosprawnościami w projektach realizowanych w PI 8iv.

25) IZ RPO może zapewnić możliwość realizacji projektów zintegrowanych, polegających na wdrażaniu typów operacji dotyczących aktywizacji zawodowej opiekunów osób z niepełnosprawnościami wymienionych w pkt 20 w ramach PI 8iv oraz zapewnienia opieki nad osobami z niepełnosprawnościami w ramach PI 9iv. W uzasadnionych przypadkach IZ RPO może zapewnić realizację projektów zintegrowanych z projektami

⁵⁴ Usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej zostały zdefiniowane w *Wytocznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020*

PI 9i służącymi aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami objętych opieką w ramach PI 8iv.